

HOLLANDSE HELDEN

GROOTSE VERHALEN UIT EEN KLEIN KIKKERLANDJE

RUBINSTEIN

Inhoud

Antoni van Leeuwenhoek – De kleine diertjes **5**

Verhaal AREND VAN DAM
Tekeningen ALEX DE WOLF

Willem Barentsz – De wereld is wit **35**

Verhaal SUZANNE WOUDA
Tekeningen ERIK KRIEK

Simonsdochter Hasselaer – Kenau komt je halen! **65**

Verhaal LYDIA ROOD
Tekeningen MAAIKE VAN DEN AKKER

Johannes Vermeer – Het meisje met de parel **95**

Verhaal TON VAN REEN
Tekeningen BEN VAN BRUMMELEN

Willem van Oranje – Het hondje van de prins **125**

Verhaal AGAVE KRUIJSSEN
Tekeningen TYPEX

**ANTONI VAN
LEEUWENHOEK**

De kleine diertjes

Verhaal AREND VAN DAM
Tekeningen ALEX DE WOLF

Op het moment dat Antoni zijn winkel wil sluiten, stapt er toch nog een klant over de drempel.

‘Bent u wel open?’ vraagt de vrouw beleefd.

‘Eigenlijk niet,’ zegt Antoni. ‘Maar nu u hier toch bent... wat kan ik voor u doen?’

‘Ik zoek een stofje voor een jurk,’ zegt de vrouw.

Antoni rolt een paar stoffen uit op de toonbank. ‘Laken, linnen of zijde? Naar wat voor stof bent u op zoek?’

‘Tja,’ zegt de vrouw. ‘Het moet heel zacht zijn. En glad. Het mag wel iets kosten.’

Antoni loopt naar het kamertje achter de winkel en komt terug met een klein pakketje. Hij pakt het uit en laat de stof door zijn handen glijden.

‘Dit is zuivere tafzijde uit China,’ zegt hij.

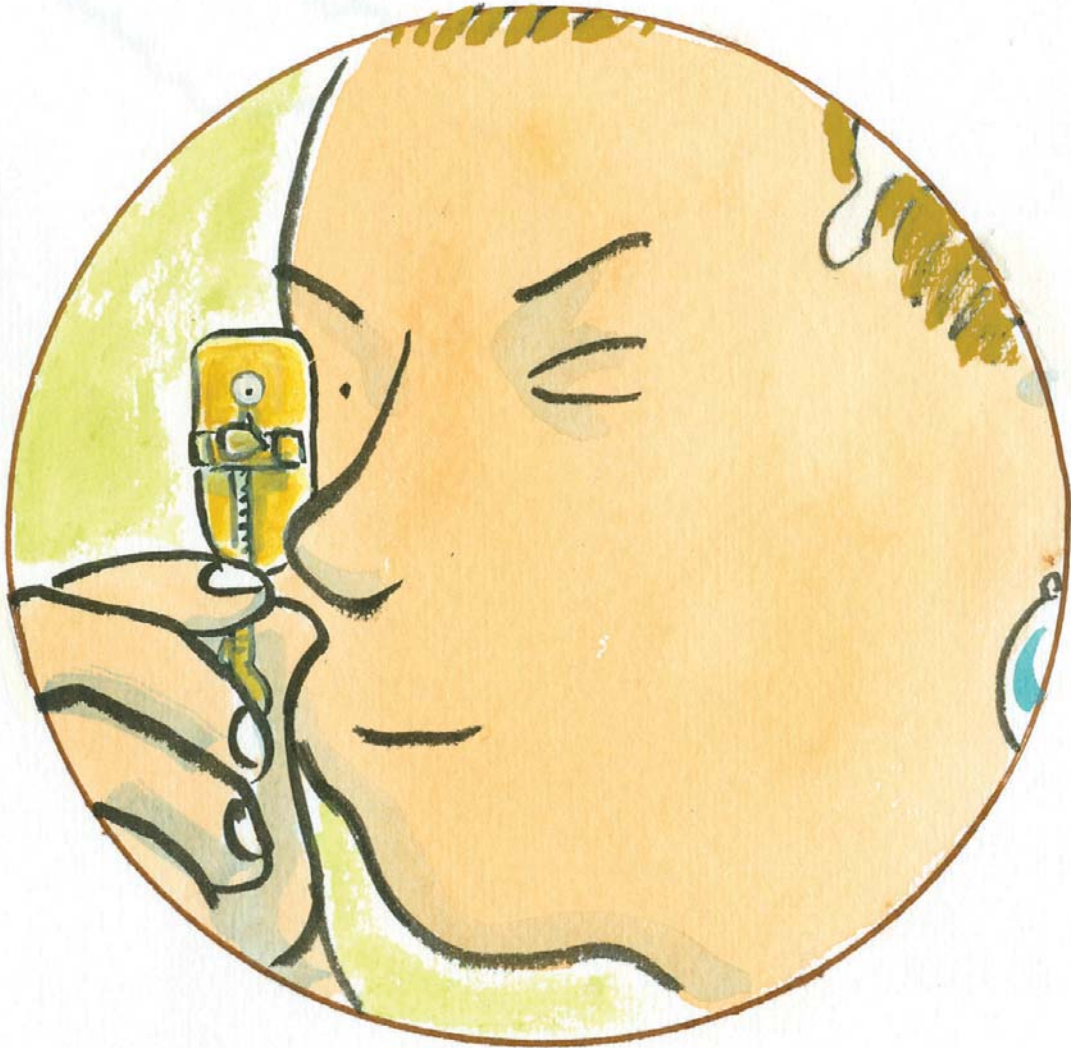
‘Hoe weet u dat zo zeker?’ wil de vrouw weten.

‘Komt u maar mee,’ zegt Antoni.

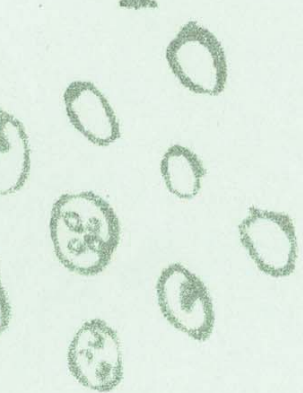

Antoni geeft de vrouw een stoel. Zelf blijft hij staan.
Hij wijst naar verschillende stofjes en zegt: 'Dit is
damast. En dit is taf. Dat weet ik omdat ik door mijn
microscop zie hoe de draadjes lopen. Probeer u het
maar eens.'

'Wat een wonderlijk ding,' zegt de vrouw terwijl ze
door het lensje probeert te kijken.

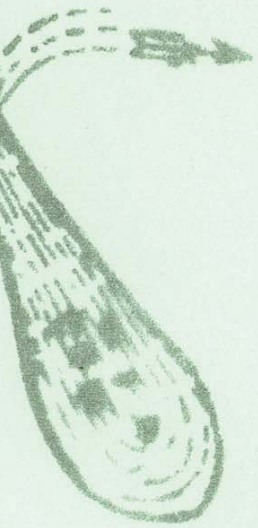

‘Ik heb deze microscoop zelf gemaakt,’ legt Antoni uit.
‘De lens is een druppel glas. Die heb ik net zo lang
geslepen tot hij alles wat je ervoor houdt, vergroot. Zo
heb ik ontdekt dat een druppel water vol zit met kleine
diertjes.’

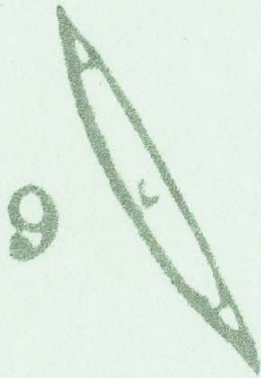
‘Ook in het water dat we drinken?’

Antoni legt een tekening op tafel. ‘Dit zijn de diertjes
die ik in het water zag.’

‘Het is niet waar!’ roept de vrouw verbijsterd uit.

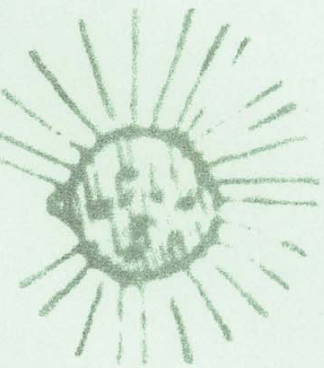
4

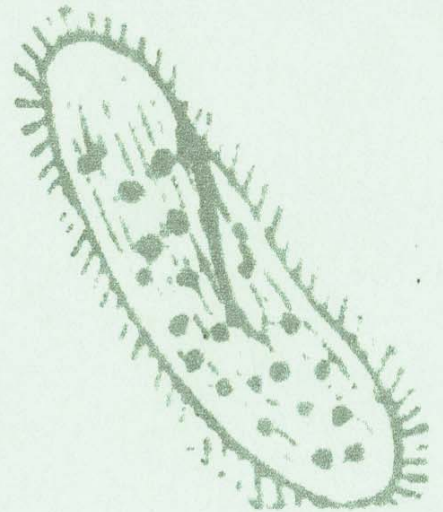
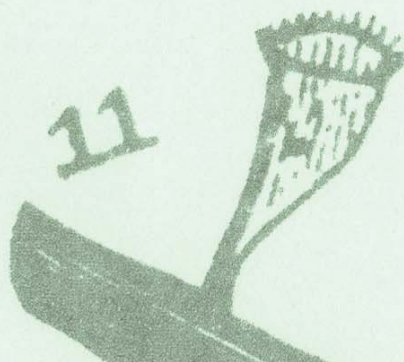
9

8

11

Antoni opent de laatjes van een kast. ‘In deze potjes bewaar ik allerlei dieren: wormen, luizen, vlooien en muggen. In deze doosjes bewaar ik dode insecten.’

Cornelia draait snel haar hoofd weg. ‘Die hoef ik niet te zien.’

Snel doet Antoni de laatjes dicht. Hij legt de tekening van een oog op tafel. ‘Kijk, Cornelia, dit is het oog van een libelle. Dat oog bestaat eigenlijk uit duizenden kleine oogjes. Die oogjes heten facetten.’

‘Wat vindt uw vrouw daar nou van?’ wil Cornelia weten.

‘Gelooft zij wel wat u vertelt?’

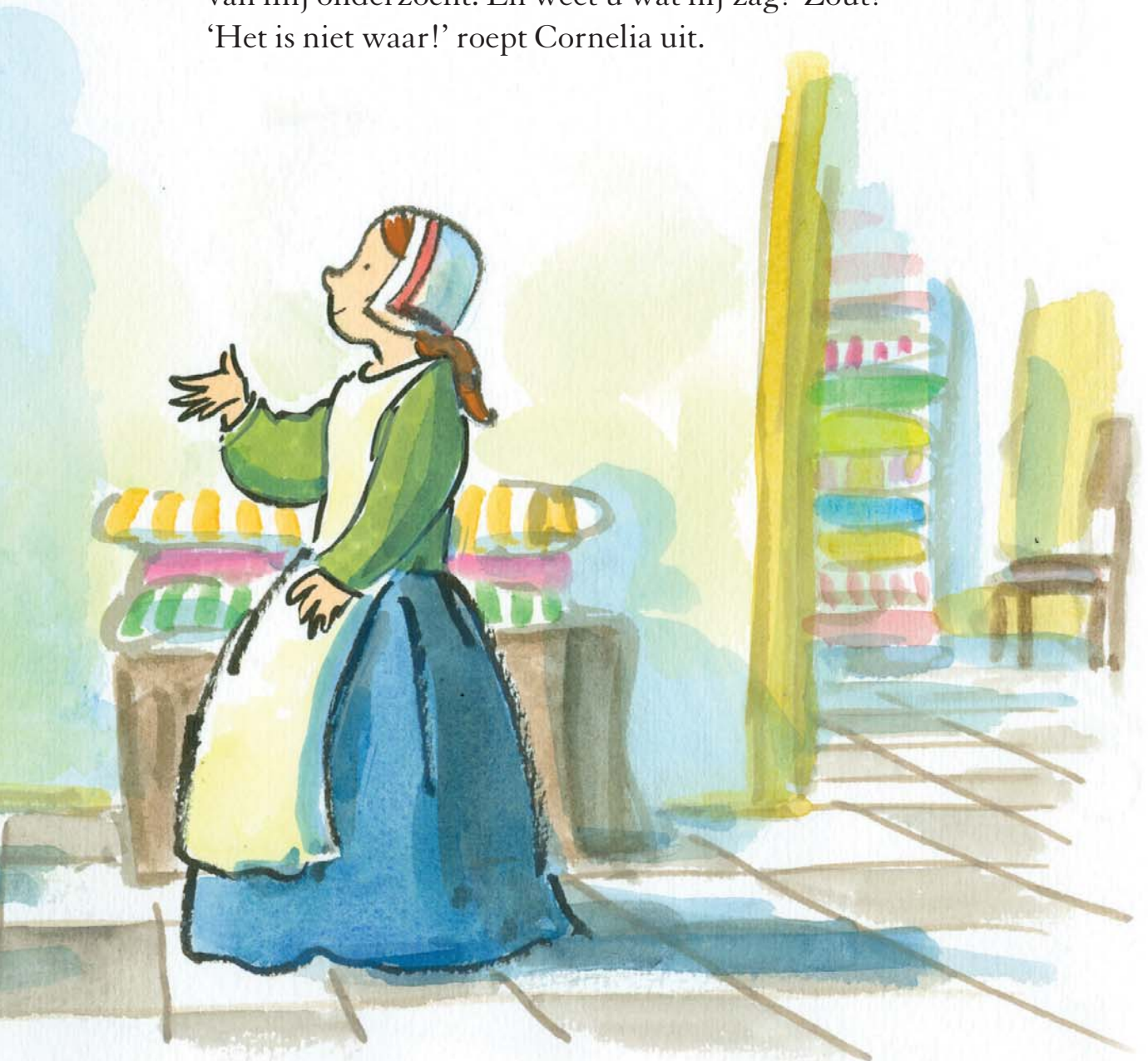

‘Mijn vrouw leeft al lang niet meer,’ vertelt Antoni.
‘Ik woon hier samen met mijn dochter Maria.’

‘Arm kind,’ zegt Cornelia.

‘Ik zal haar roepen,’ zegt Antoni. En hij roept: ‘Maria!’
Een jong meisje stapt de kamer binnen.

‘Dag mevrouw,’ zegt ze. ‘Vindt u het niet knap wat mijn vader doet? Laatst moest ik huilen. Toen heeft hij een traan van mij onderzocht. En weet u wat hij zag? Zout!’
‘Het is niet waar!’ roept Cornelia uit.

Plotseling gaat de deur van de winkel open. Een lakei gaat in de deuropening staan en roept op plechtige toon: 'De koningin van Engeland!'

Verbaasd kijken Antoni, Cornelia en Maria naar de vrouw die binnenkomt.

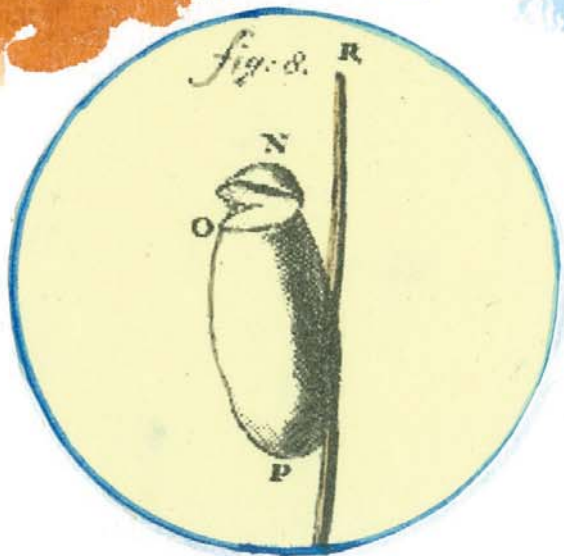
'Ik ben koningin Mary,' zegt de koningin. 'Ik ben getrouwd met uw prins Willem.'

Ze kijkt Antoni aan. 'Ik heb al zoveel over u gehoord. Laat u maar eens zien wat u kunt.'

‘Welkom, majesteit,’ zegt Antoni. ‘Mag ik misschien een haar van u?’
De koningin knikt. De lakei bedient de schaar.
Antoni houdt de koninklijke haar voor zijn microscoop.
‘Ik zie, ik zie... het eitje van een luis.’
‘Niet te geloven!’ roept Cornelia uit. ‘Meneer Antoni heeft me net
verteld dat luizen ook een vader en een moeder hebben.’
‘Het is niet waar!’ zegt de koningin geschrokken.

Weer gaat de winkeldeur open. Een bijzonder lange man stapt naar binnen.

‘Mijn naam is Peter,’ zegt hij. ‘Ik ben de keizer van Rusland. Ik woon al een poosje in uw land om aan een schip te werken.’

Hij kijkt Antoni aan. ‘Ik heb al zoveel over u gehoord. Kunt u laten zien hoe dat werkt, zo’n microscoop?’

‘Welkom, sire,’ zegt Antoni. ‘Vindt u het goed als ik wat vuil van uw tanden schraap?’

‘Ga uw gang,’ zegt de keizer en hij doet zijn mond open.

Even later tuurt Antoni door het lensje van zijn microscoop. ‘Ik zie, ik zie... allemaal kleine diertjes die zich uw tanden goed laten smaken.’

‘Weet u dat wel zeker?’ vraagt de keizer geschrokken.

Fig: A

Fig: B

Fig: E:

Fig: G.

Fig: F

‘Let maar eens op,’ zegt Antoni. Hij wandelt de winkel uit en gaat de straat op. Hij komt terug met een in lompen gehulde zwerver.

‘Heeft u ooit uw tanden schoon gemaakt?’ vraagt Antoni aan de man.

‘Nog nooit!’ zegt de zwerver.

‘Doet u dan uw mond maar eens open,’ zegt Antoni. En hij schraapt wat vuil van zijn tanden.

Fig. 2.

Fig. 5.

‘Het kost wat tijd,’ legt Antoni uit. ‘Maar met een beetje moeite moet het jullie allemaal lukken om de kleine diertjes te zien.’

Een voor een kijken de bezoekers door het lensje.

‘Ongelooflijk,’ zegt de koningin.

‘Ik wist het wel,’ zegt Maria.

‘Prachtig,’ zegt de zwerver.

‘Wat een geweldige ontdekking heeft u gedaan,’ zegt de

keizer. ‘Het wordt

tijd dat nu iemand

de tandenborstel

gaat

uitvinden.’

En Cornelia?

Die zegt: 'Nu moet ik het wel geloven, Antoni. Mag ik eens terugkomen? Ik zoek nog een glad en glanzend stofje. Voor een mooie jurk.'

'Graag,' zegt Antoni. 'Dat lijkt me heel gezellig.'

Kort daarna trouwde Antoni met Cornelia, de ongelovige domineesdochter.

De kleine diertjes van Antoni van Leeuwenhoek werden wereldberoemd.

ANTONI VAN
LEEUWENHOEK
(1632 – 1723)

Antoni van Leeuwenhoek werd in hetzelfde jaar als Johannes Vermeer in Delft geboren. Met zijn eerste vrouw had hij een winkel in linnen stoffen. Daarbij leerde hij zichzelf o.a. landmeten en glasblazen. Van Leeuwenhoek volgde nooit een opleiding en sprak geen Latijn, maar had grote interesse voor wis- en natuurkunde.

Voor de handel in linnen is het belangrijk om te zien hoe fijn de stof is geweven. Daarvoor gebruikte Antoni een loep, die tot 3x vergrootte. Nadat hij in een boek had gelezen over een microscoop die tot 30x vergrootte

probeerde hij zelf een lens te maken van gesmolten glas. Uiteindelijk lukte dat en kwam hij met een microscoop die nog veel sterker was en tot 280x vergrootte. Hoe hij dit deed hield hij zijn leven lang zorgvuldig geheim.

In de achterkamer van zijn winkel begon Antoni van Leeuwenhoek van alles met zijn microscoop te onderzoeken. Via een Delftse arts kwamen zijn rapporten bij de Royal Society in Londen terecht. Daar vormden ze een sensatie. Over diertjes die in tandplak leven, luizen die eitjes in je haar leggen en rondspartelende zaadcellen raakte men in Londen niet uitgepraat. In 1680 werd Van Leeuwenhoek lid van de Royal Society.

Zijn leven lang heeft Van Leeuwenhoek van alles met zijn microscoop onderzocht. Hij kreeg bezoek van Peter de Grote en koningin Mary van Engeland en voor tsaar Alexander maakte hij een gouden microscoop. Vlak voor hij op 91-jarige leeftijd stierf beschreef hij het fladderen van zijn middenrif. In Engeland heet deze ziekte nog altijd: *Leeuwenhoek's disease*.

**WILLEM
BARENTSZ**

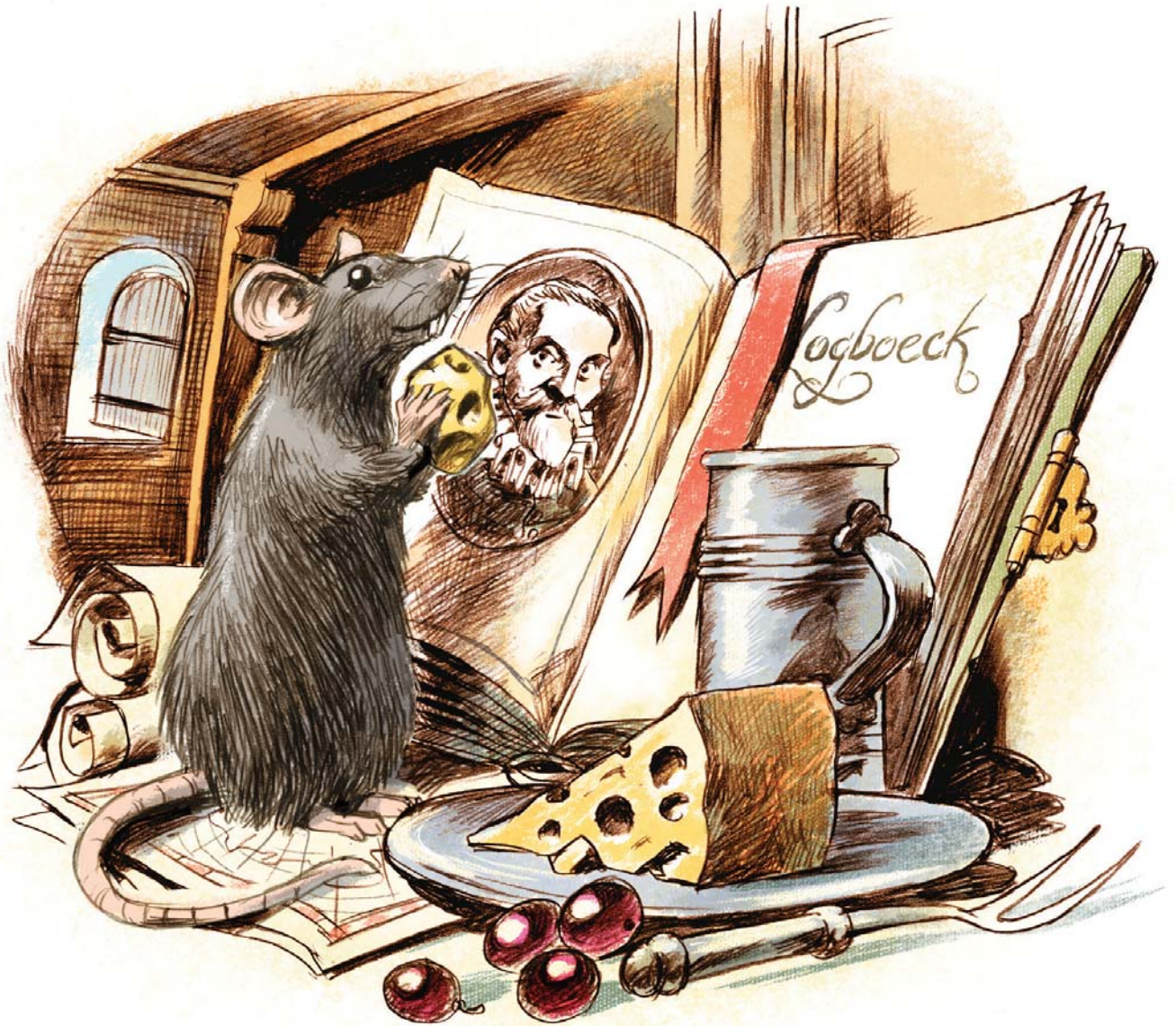
**De wereld
is wit**

Verhaal SUZANNE WOUDA

Tekeningen ERIK KRIEK

Dit is Willem de Tweede. Willem Barentsz de Tweede.
Ontdekker van zeeën en landen. Liefhebber van kaas.
Hij is voor niemand bang. Alleen voor Klaauw, de scheepskat. Maar
Klaauw is niet mee op reis.
'Mij niet gezien,' had Klaauw gemiauwd. 'Weet je wel hoe koud het
in het noorden is? Je staart vriest er van je kont.'
Willem is niet bang voor kou. Hij heeft een dikke vacht. Hij kan
zich in bochten buigen en in het kleinste holletje wegkruipen.

Willem heette niet altijd Willem. Eerst heette hij Ruig.

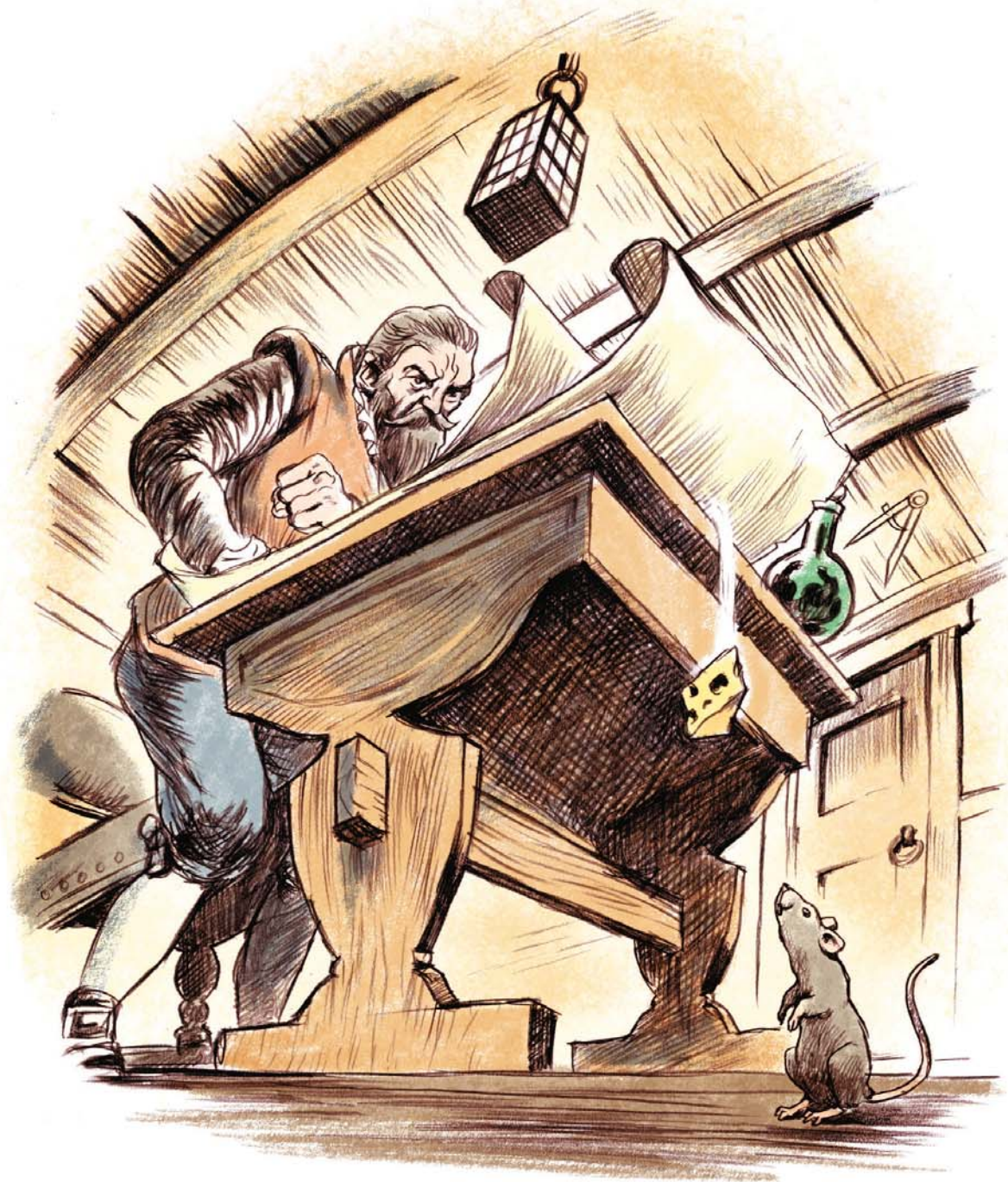
Vorige week rook Ruig kaas. Hij trippelde de trap op en perste zich door een kier, tot zijn billen bleven haken. Hij trok uit alle macht.

Los!

Met een koprol buitelde Ruig door de kajuit.

Help, dacht hij. Nu zien ze me!

Maar de man aan tafel zag Ruig niet.

Hij boog zich over een kaart, diepe rimpels in zijn voorhoofd.

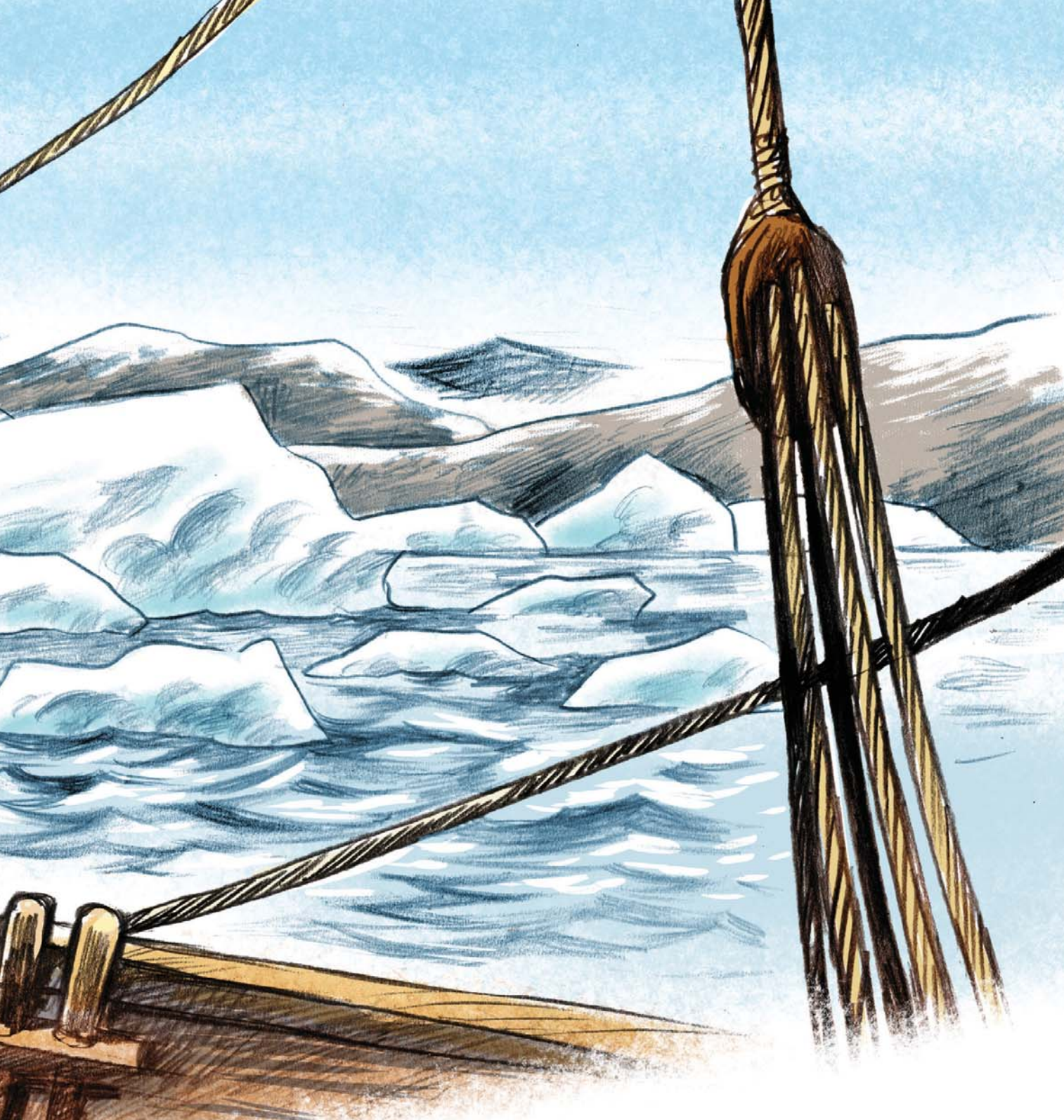
Ineens sloeg hij met zijn vuist op tafel. Zo hard, dat er een stuk kaas op de grond viel.

‘Ik zál de weg naar China vinden. Zo waar ik Willem Barentsz heet!’

Ruig ging op zijn achterpootjes zitten. Hij streek zijn snorharen glad.

Willem Barentsz. Wat een ruige naam!

Ruig griste de kaas van de vloer en kroop naar het dek. Op de reling keek hij uit over een zee vol ijs. Hij piepte: 'Ik ben niet bang voor ijs. Ik ben niet bang voor kou. Ik ben Willem Barentsz de Tweede. Zeg maar Willem.'

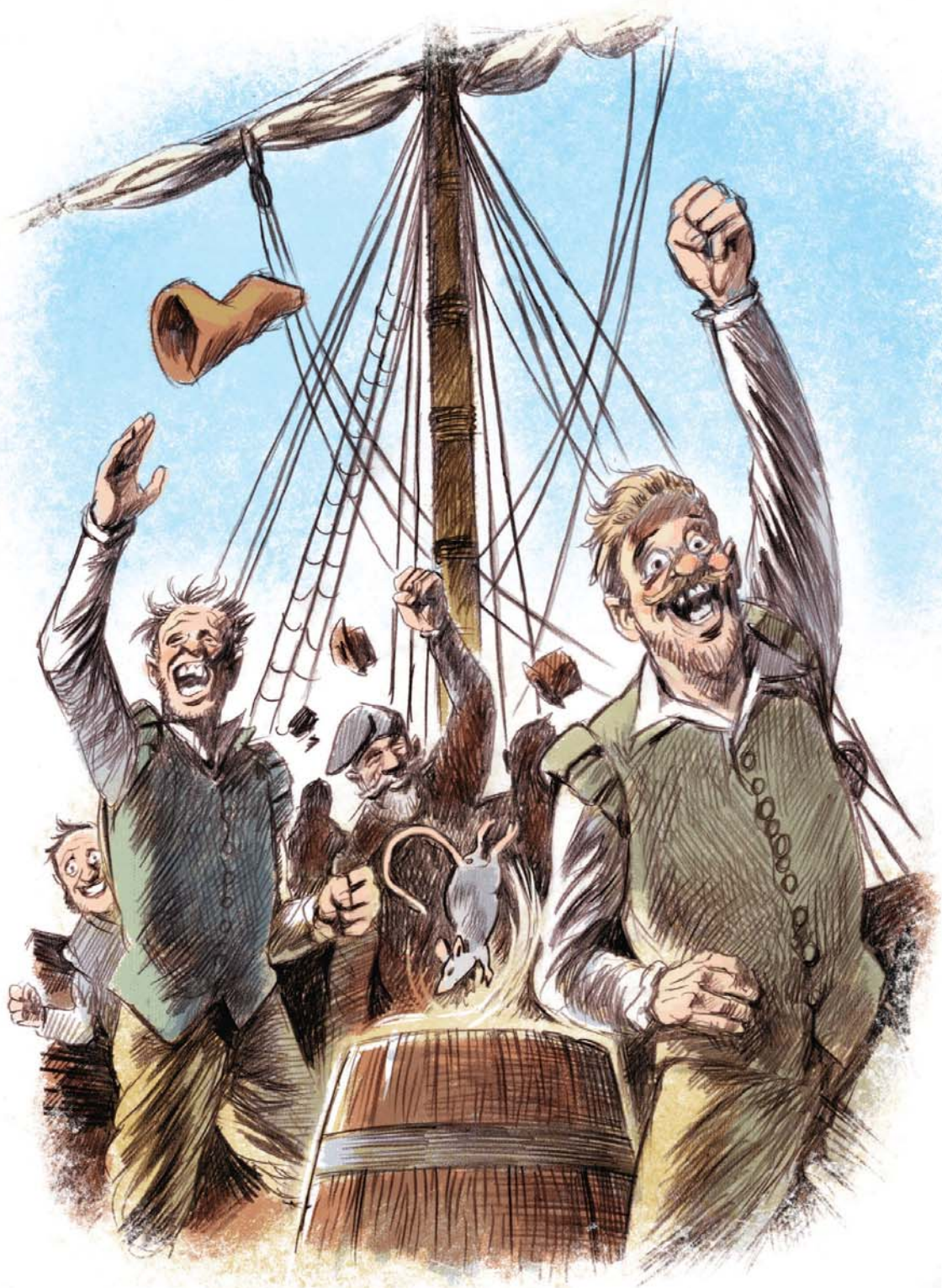
Dus Ruig heet nu Willem de Tweede.

Elke dag is hij aan dek. Daar spreekt Willem Barentsz de zeemannen toe. 'We varen langs Nova Zembla. We varen tot aan de IJshoek. En dan...'

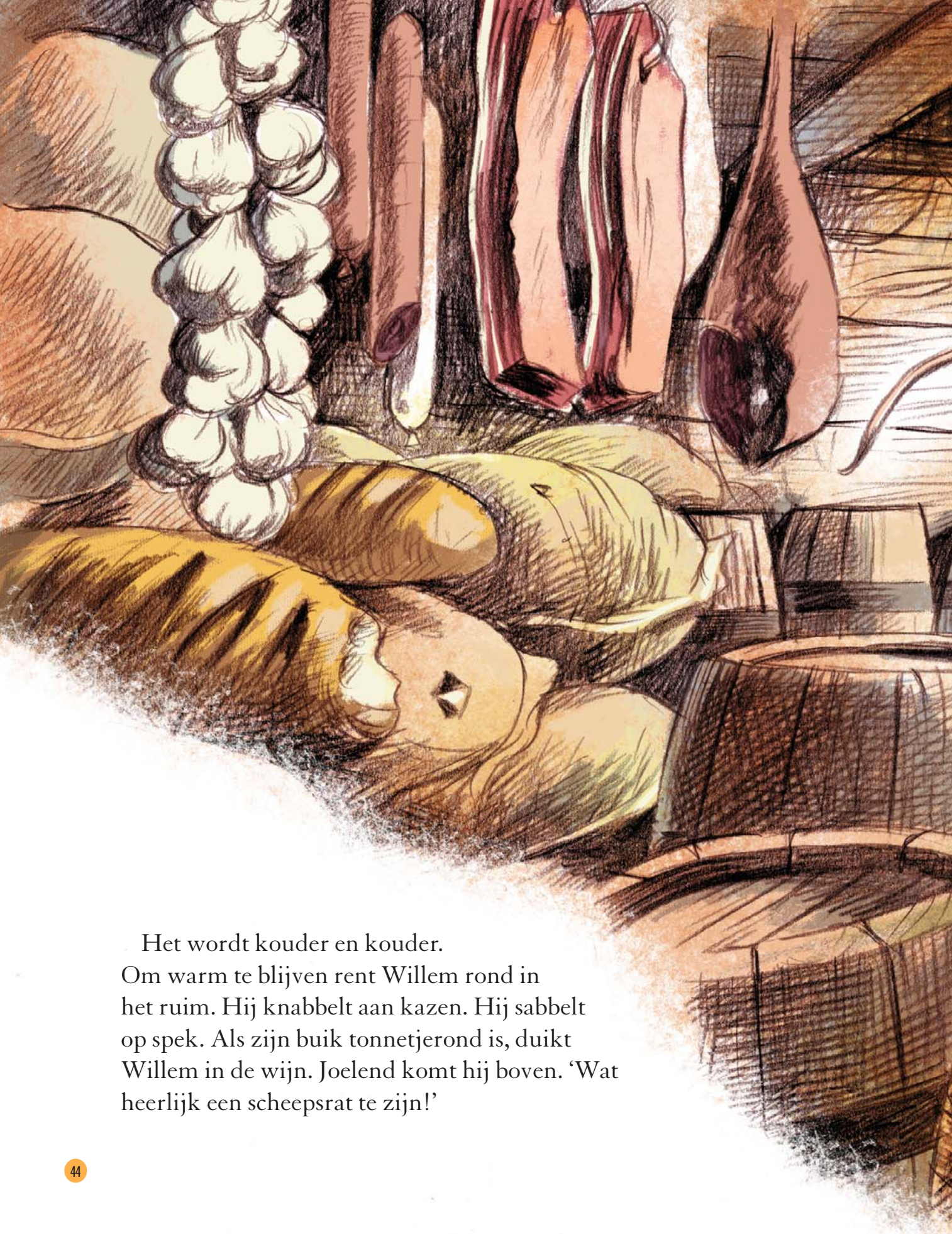
Het lijkt wel of hij mij aankijkt, denkt Willem de Tweede.

'Dan buigen we af naar het zuiden, naar China!'

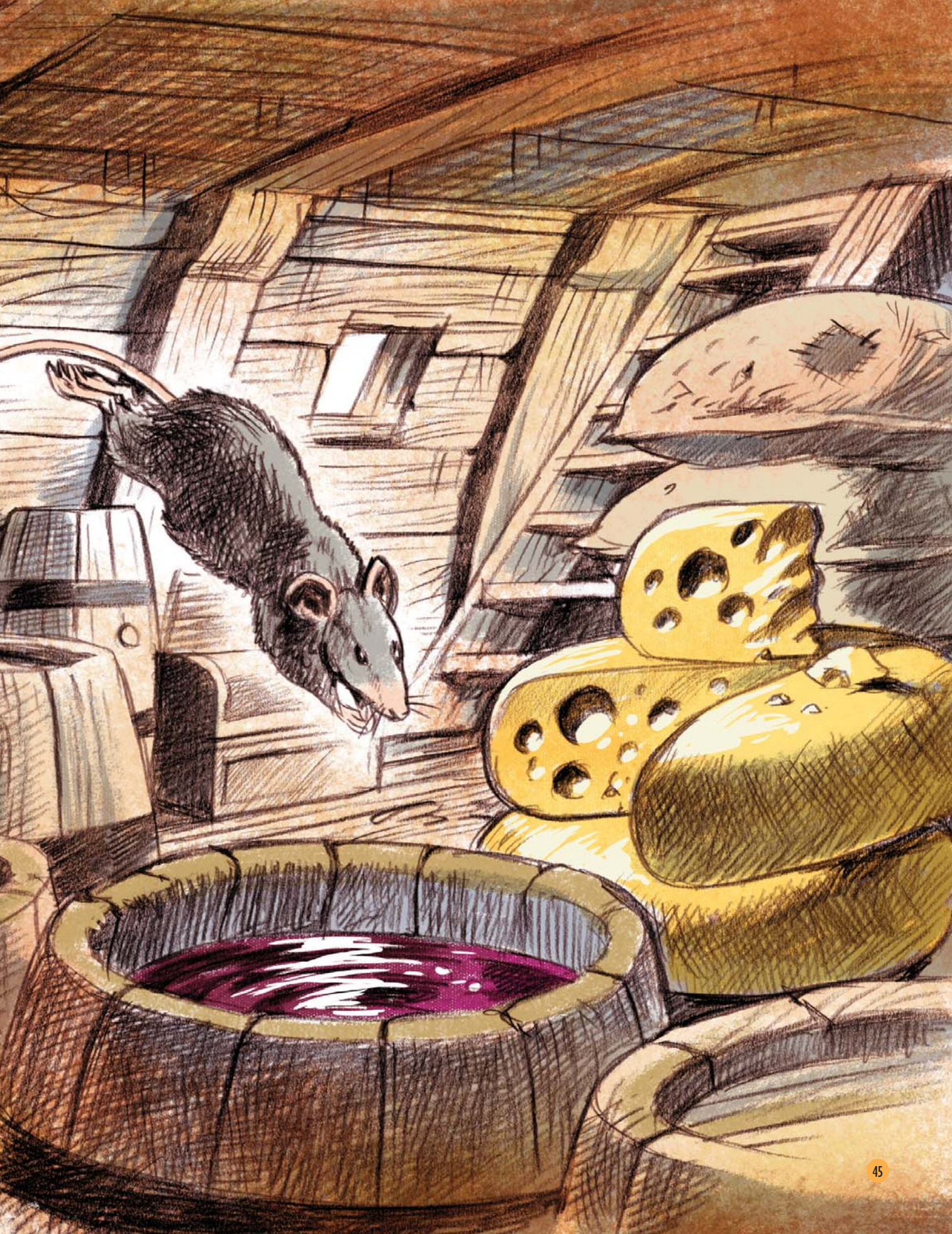

De zeemannen juichen. Ze gooien hun hoeden omhoog.
Willem maakt een salto in de lucht. 'Naar China! Naar China!'
piept hij tot hij schor is. In China is vast veel kaas. Dat moet wel!

Het wordt kouder en kouder.
Om warm te blijven rent Willem rond in
het ruim. Hij knabbelt aan kazen. Hij sabbelt
op spek. Als zijn buik tonnetjerond is, duikt
Willem in de wijn. Joelend komt hij boven. ‘Wat
heerlijk een scheepsrat te zijn!’

Maar het wordt nóg kouder. Willem kruipt weg in zijn holletje en droomt van kaas.

Plots wordt hij wakker. Hij rilt over zijn hele lijf. Het hout om hem heen knoept, knarst, kraakt en knerpt. Willem begint te rennen. Straks breekt het schip in tweeën!

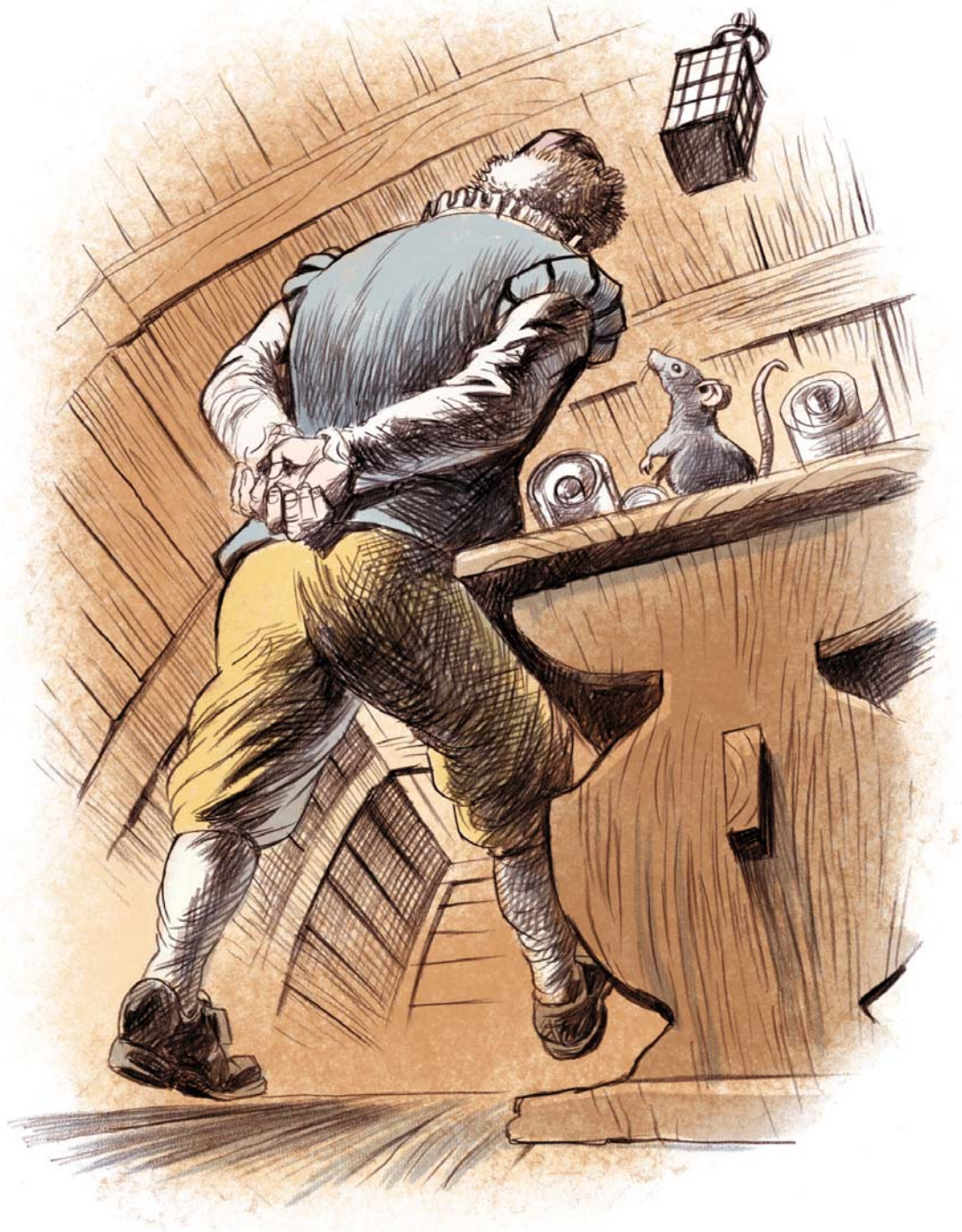
Willem schiet naar de mast, klimt omhoog en kijkt om zich heen.

De wereld is wit.

In de kajuit loopt Willem Barentsz heen en weer.
Wel tien, twintig, dertig keer.

Hij mompelt: 'We kunnen niet vooruit. We kunnen niet achteruit.
We kunnen niet naar stuurboord. We kunnen niet naar bakboord.
We kunnen alleen... hier blijven. De hele winter lang.'

Plotseling grijpt iets Willems staart.
De wereld draait op zijn kop. Wat gebeurt er?

Alles schommelt en schudt. Waar ben ik? denkt Willem.
Hij kruipt naar boven en...

Zestien mannen kijken hem aan. Boven hem klinkt de stem van Willem Barentsz. ‘Mannen,’ zegt hij, ‘ons schip zit vast in het ijs. We blijven hier op Nova Zembla. We bouwen een huis. Van dekplanken en drijfhout.’ Zo slim, die Willem!

Met een slee halen de mannen aangespoelde boomstammen.
Ze timmeren, zagen, zweten en zwoegen. En Willem de Tweede?
Die zit lekker warm in de jaszak. Hij houdt alles in de gaten.
‘Doorwerken, mannen!’ piept hij en hij knabbelt
op broodkorstjes die in de zak vallen.

Eindelijk is het huis klaar. Er zijn bedden. Er is vuur.
Er is eten en zelfs een bad. Gelukkig hoeft Willem dáár niet in.
Willem de Eerste trekt altijd eerst zijn kleren uit.

Maar het is er vooral heel koud. Toch kruipt Willem naar buiten. Hij wil ontdekken!

En hij ontdekt iets. In de verte, in de sneeuw. Iets heel groots. Het komt dichterbij. Niet langzaam, nee, het raast grommend op hem af.

Willem zoekt door de sneeuw. Terug naar het huis. Hij is snel. Maar de beer ook. Daar is de kier. Vlug! Naar binnen! De mannen springen schreeuwend op. De beer klauwt in het hout. Hij snuift en brult en beukt met zijn kop tegen de deur. Hij wil naar binnen. Mensen eten. En een rat als toetje. Willem rilt.

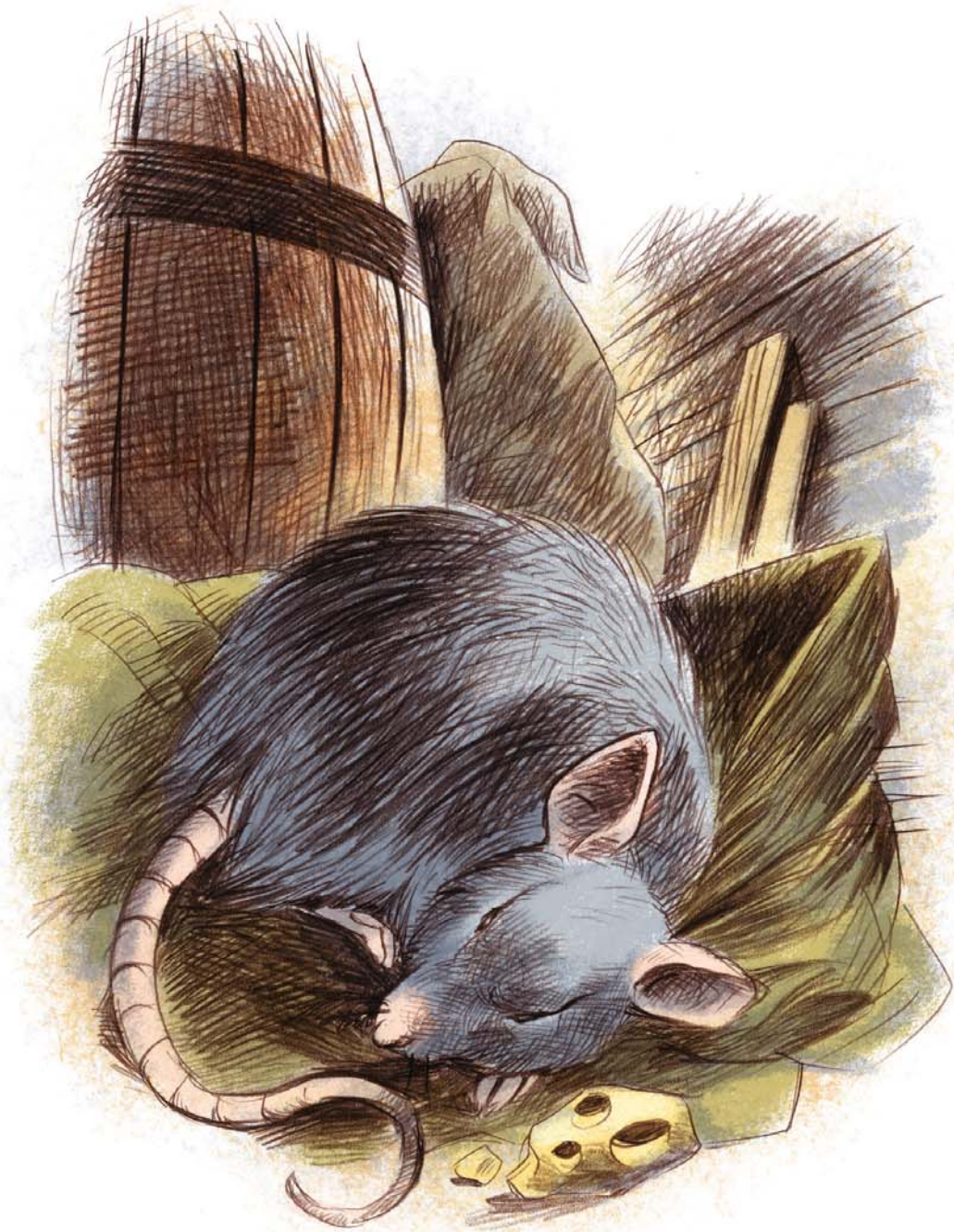

‘Ga weg, monster,’ piept Willem. ‘Wij zijn vies en heel taai.’
De beer heft zijn poten in de lucht en duwt met al zijn gewicht tegen de deur. Het hout kraakt. Nog even en de beer is binnen.

Dan klinkt er een knal. Zo hard dat Willems oren tuiten. De beer holt weg. Willem de Eerste is een held.

En Willem de Tweede?

Die beeft van staart tot snorhaar. Hij wil weg, naar huis.

Maar er is geen zee meer. En er is geen zon. Buiten is het donker. Dag en nacht. Het schip zit vast in het ijs. Hoe komen ze hier ooit weg?

Hij rolt zich op en wil alleen nog slapen.

De wereld schommelt. Willem opent zijn ogen.
Het lijkt wel of hij vaart! Hij kruipt omhoog. Ja, hij vaart. De boot is klein en open en het water is vreselijk dichtbij. Maar Willem is niet bang. Een scheepsrat is nóóit bang. Hij kijkt op. Heel in de verte staat het winterhuis. Echt een hol om van te houden, denkt hij.
Echt een Behouden Huis.

De zon is terug.

Als een grote gele kaas hangt hij in de lucht. Heel in de verte ziet Willem grijsgroen land.

‘Land in zicht!’ piept hij vrolijk.

Boven hem lacht Willem Barentsz. ‘Piep maar, kleine rat,’ zegt hij. ‘We gaan naar huis, al hebben we nog een lange weg te gaan.’

Naar huis, denkt Willem. Naar de Hollandse kaas. Hij laat zich terug in de zak glijden en rolt zich nog eens lekker op.

WILLEM BARENTSZ
(ca. 1550 – 1597)

Willem Barentsz werd op Terschelling geboren en werkte als schipper, koopman en cartograaf. Hij deed voor het eerst van zich spreken in de jaren na 1590, toen hij een atlas van de Middellandse Zee wilde laten drukken. Voor die atlas had hij zeekaarten en afstandstabellen gemaakt, die opvielen door hun grote nauwgezetheid.

Enkele kooplui zochten naar een route om boven Rusland langs naar China te varen. Ze zetten een expeditie op touw en vroegen Willem Barentsz of hij als cartograaf mee wilde varen. Bij de eerste expeditie (1594) leek het alsof er onder het eiland Nova

Zembla een doorgang was. Een tweede, grotere expeditie in 1595 mislukte door zware ijsgang. De derde expeditie mislukte ook, maar zou legendarisch worden.

In 1596 vertrok Willem Barentsz met twee schepen. De kapitein van het andere schip was Cornelis Rijp, die al snel zijn eigen weg ging. Volgens afspraak zou er naar een doorgang boven Nova Zembla gezocht worden, maar gelokt door het milde weer koos Willem Barentsz een route ten zuiden van dit eiland. Cornelis Rijp stuitte op een ijskap en ging terug naar Holland. Willem Barentsz raakte door ijs ingesloten en moest op Nova Zembla overwinteren.

Na een barre winter duurde het tot midden juni voor Willem Barentsz en zijn mannen terug konden roeien. Na een tocht van zes weken in twee open sloepen bereikten ze de handelspost Kola. Van de zeventien mannen waren er vijf gestorven, onder wie Willem Barentsz zelf. De overlevenden werden door Cornelis Rijp naar Holland teruggebracht.

**SIMONSDOCHTER
HASSELAER**

**Kenau komt
je halen!**

Verhaal LYDIA ROOD
Tekeningen MAAIKE VAN DEN AKKER

‘Ga het varken voeren, Joris,’ zegt papa.
Joris houdt van het varken.
‘Maar er is niets meer te eten,’ zegt hij.
Niet voor varkens en niet voor mensen. Joris heeft net zoveel
honger als het varken.
‘Ga schillen zoeken in de straten,’ zegt papa.

In de straten is het oorlog. Het buldert en knalt en er kan zomaar een steen op je hoofd vallen.

Joris durft niet te zeggen dat hij niet durft.

‘Ik wil niet,’ zegt hij.

‘Pas jij maar op!’ zegt papa. ‘Anders komt Kenau je halen!’

Wie is Kenau?

‘Ze heeft een Spanjool op zijn kop geslagen,’ zegt papa. ‘Met een pan.’

Het varken is knorrig van de honger. Als Joris hem komt aaien, gaat hij ervandoor. Het hok uit, het erf af, de poort door, de steeg in. Op zoek naar afval.

‘Kom hier!’ roept Joris.

Het varken rent de steeg uit, het gebulder tegemoet.

‘Kom terug!’ Tranen schieten in Joris’ ogen.

‘Kenau komt je halen, hoor!’

‘Wie is dat, die Kenau?’ vraagt Kaat, het buurmeisje.
Ze heeft een mand vol modder op haar heup. Dat is voor de gaten
in de muur. Anders komen er Spaanse soldaten door.
Joris slikt zijn tranen weg.
‘Een gevaarlijk wijf, met handen als kolenschoppen. Ze heeft een
Spanjool op zijn kop geslagen. Met een knuppel.’

Joris holt door de straten, op zoek naar het varken. Hij bukt voor rondvliegende stenen. Hij springt over bergjes puin. Hij drukt zich tegen de muur voor troepen soldaten. Hij rent om smeulende hopen heen. Maar het varken ziet hij niet. Is het door een gat in de muur gekropen, recht op de Spanjolen af?

Joris durft niet. Maar hij moet. Hij houdt van het varken.

Bij de muur ziet hij Kaat weer. Een knecht met een muts vol meel trekt aan de strik van haar schort.

‘Hou op!’ zegt Kaat.

De molenaarsknecht geeft nog een ruk. Kaat staat in haar blote jurk.

‘Moet Kenau je komen halen?’ Maar ze lacht.

‘Wie is die Kenau van jou?’ vraagt de knecht.
‘Een krijsende haabaai met haar op haar tanden, en een mes
ertussen. Ze heeft een Spanjool zijn oor afgeslagen. Dus pas maar op!’

‘Er zit een varken in de molen,’ zegt de knecht. ‘Kom je helpen vangen? Lekker, spek.’

Joris is al weg. Hij houdt van dat varken!

De molenaar is boos. Hij haalt uit om de knecht een klap te geven.

‘Waar zat jij, lapzwans!’

‘Rustig aan,’ zegt de knecht, ‘anders komt Kenau je halen.’

‘En wie mag dat zijn?’ vraagt de molenaar.

‘Een gevaarlijke feeks, met een adem van vuur en een zwaard op haar heup. Ze heeft drie Spanjolen doormidden geslagen.’

Daar is de molenaarsvrouw, met een kwaai kop.
‘Luiwammes! Waarom is er nog maar één zak meel? De bakkers klagen.’
‘Maar de boeren kunnen de stad niet binnen,’ zegt de molenaar, ‘en de Spanjolen pikken het graan.’

Opeens knort er iets. Is het iemands maag?
Nee, het is het varken, met meel in zijn mond.
‘Kijk nou!’ kijft de molenaarsvrouw. ‘Dat vieze varken! Molenaar
van niks.’

De molenaar recht zijn rug.

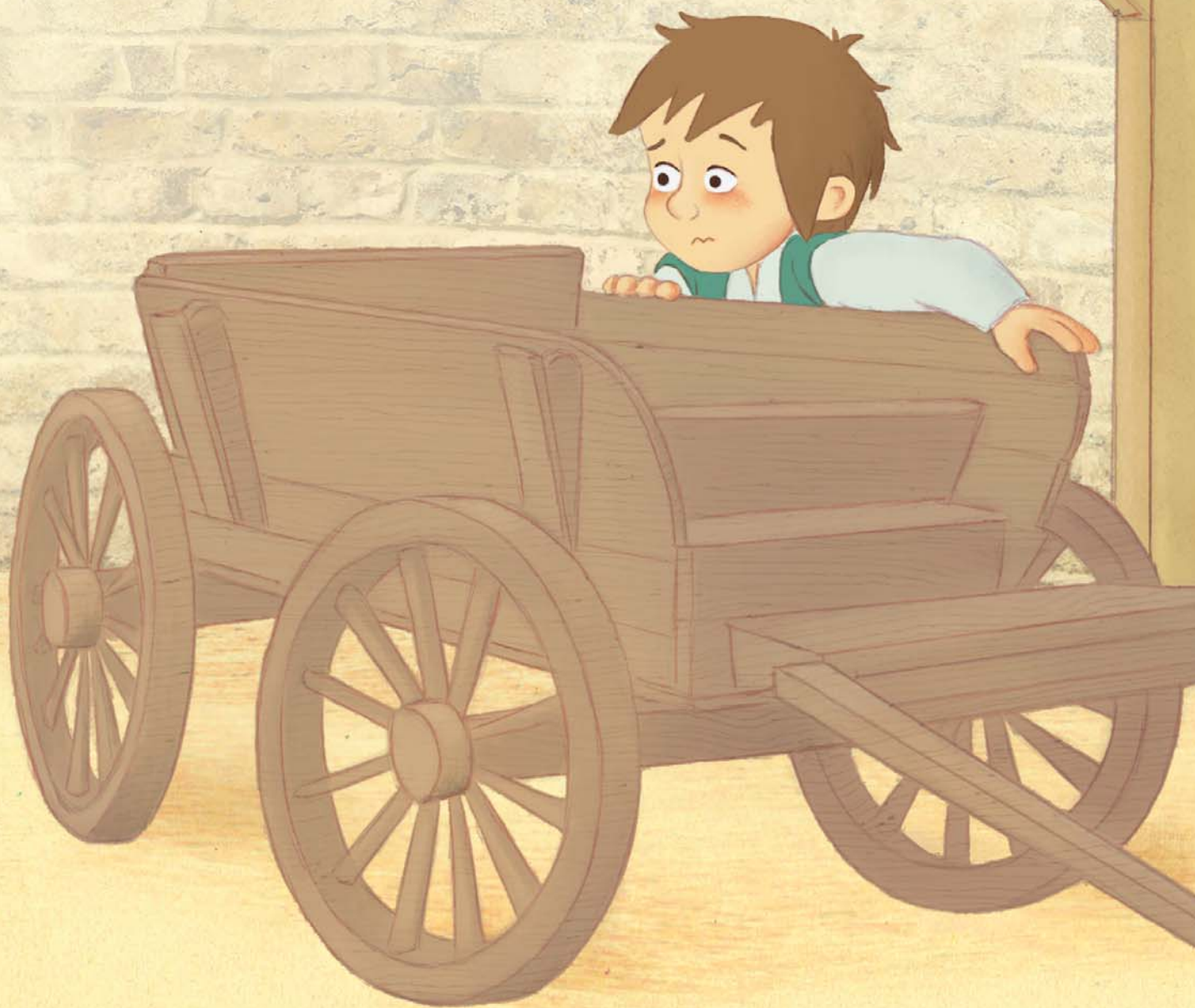
‘En wie ben jij, vrouw? Kenau zelf soms?’

‘Kenau? Ik ken geen Kenau.’

‘Iederéén kent Kenau,’ zegt de molenaar. ‘Een vuurspugende furie met bommen aan haar gordel. Ze heeft wel driehonderd Spanjolen de lucht in geblazen. En haar mond is net zo groot als die van jou.’

‘Stil jij,’ zegt de molenaarsvrouw. ‘Anders komt die Kenau jou nog halen!’

De molenaarsvrouw grijpt het varken beet.
'Lekker, spek,' zegt ze tegen de knecht. 'Als je me helpt,
krijg je bloedworst met appeltjes.'
De knecht trekt zijn mes.

Joris durft niet, maar hij moet.
Hij houdt van dat varken!

‘Niet doen!’ smeekt hij.

‘Ik doe wat ik wil,’ zegt de molenaarsvrouw.

‘Blijf af!’ gilt Joris.

‘Moet Kenau je komen halen?’ snauwt de molenaarsvrouw.

‘Mij maak je niet bang,’ zegt Joris. ‘Kenau heeft een Spanjool met een pan geslagen. Meer niet.’

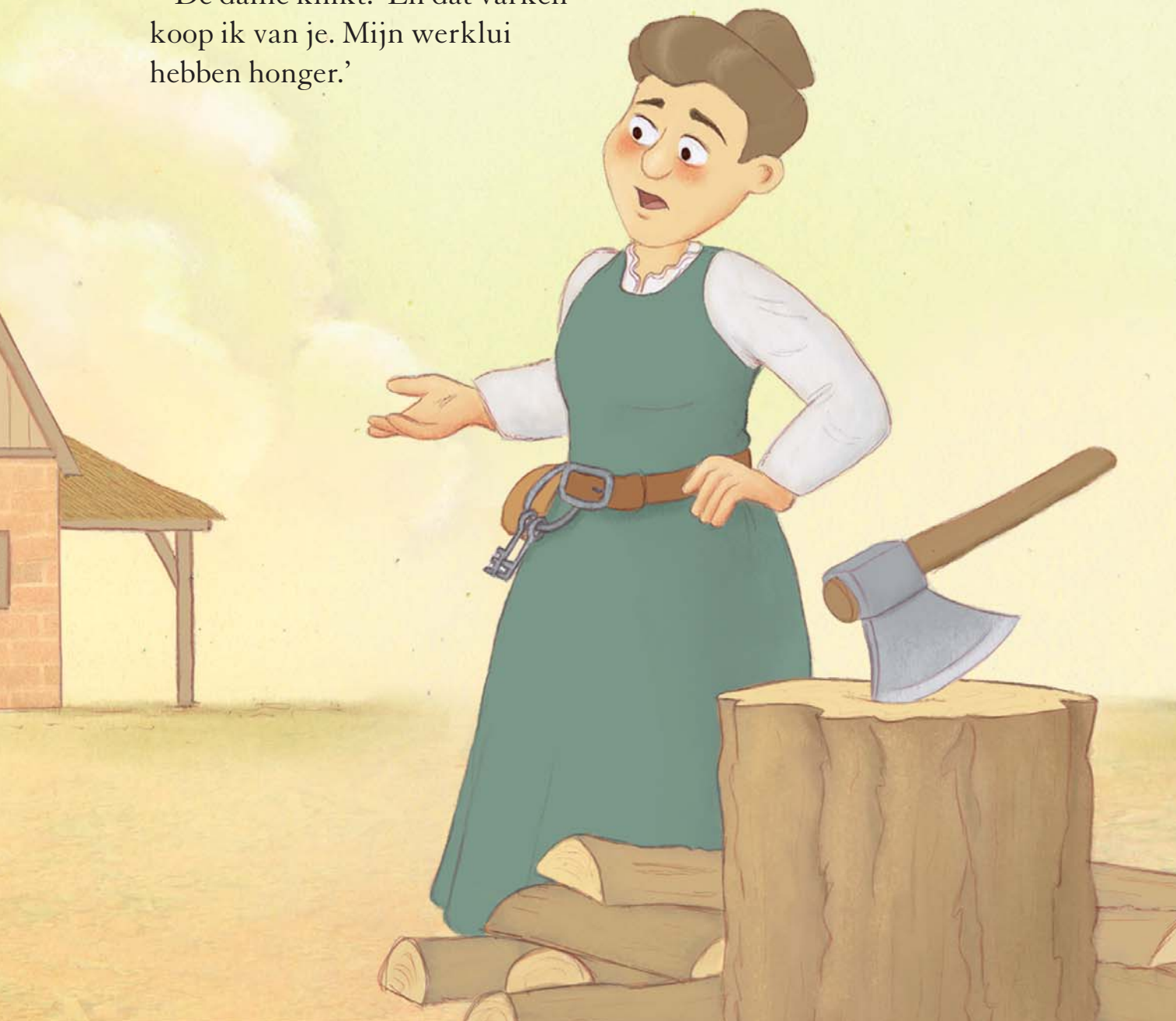
‘Je weet er niets van,’ zegt de molenaarsvrouw. ‘Kenau is een reuzin! Ze voert een leger van driehonderd woedende vrouwen aan. Ze heeft eigenhandig de Spaanse aanvoerder bij kop en kont gepakt en in het meer gesmeten!’

‘Kom, Joris,’ zegt Kaat, ‘dan grijpen we jouw varken bij kop en kont.’
De knecht wil ook wel helpen.

Thuis staat er een deftige dame op het erf.
'Ik kom voor je vader,' zegt ze. 'Ik zoek een timmerman om een
schip te bouwen.'
'Is het voor de Geuzen?' vraagt Joris.
Geuzen zijn goeien, ze vechten tegen de Spanjolen.
De dame knikt. 'En dat varken
koop ik van je. Mijn werklui
hebben honger.'

Joris kijkt rond. Waar zijn Kaat en de knecht gebleven?
Nu moet hij het varken redden.
'Mijn varken blijft hier,' zegt hij.
'Ik betaal in goud,' zegt de dame. 'En ik laat jou en je papa een
groot stuk spek.'
Joris slikt zijn honger weg.
'Nee!' gilt hij. 'Anders komt Kenau u halen!'

‘Kenau?’ vraagt de dame.

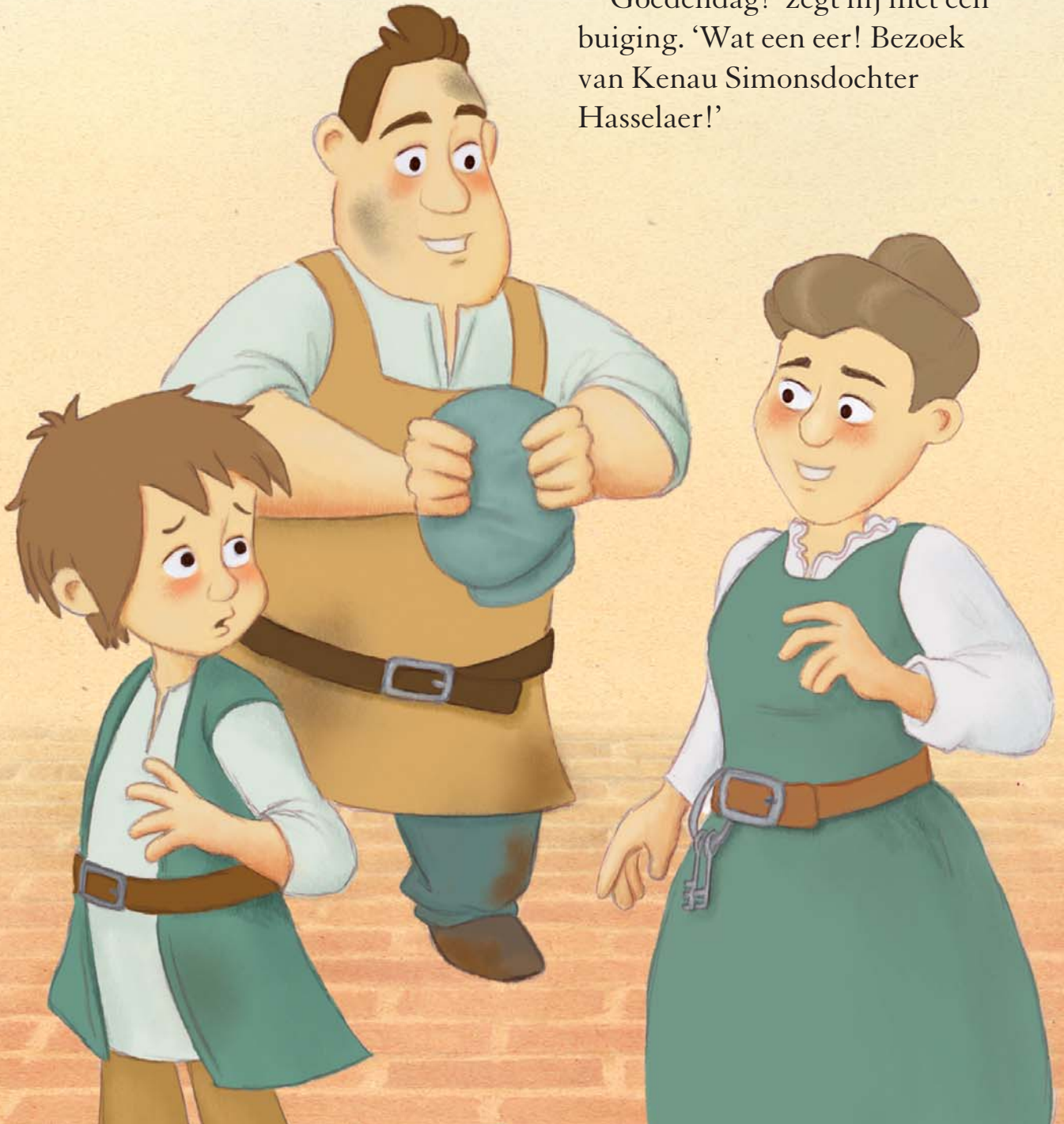
‘Een reuzin, met handen als kolenschoppen en een zwaard op haar heup. Bommen aan haar gordel, een adem van vuur, en ze blaast ze zó het hele Spaanse leger het meer in!’

De dame lacht.

‘Zo, zo, die Kenau. Misschien redt zij heel Haarlem wel!’

Dan komt papa binnen. Hij zit onder het roet en de aarde; hij is in de oorlog geweest.

‘Goedendag!’ zegt hij met een buiging. ‘Wat een eer! Bezoek van Kenau Simonsdochter Hasselaer!’

Joris is in het varkenshok gekropen, met
gloeiende oren van schaamte.

Hij slaat zijn arm om het varken heen.

‘Ik hou van jou, varken,’ zegt hij.

‘Dan maar honger, hoor.’

KENAU SIMONSDOCHTER
HASSELAAR
(1526 – na 1588)

Kenau Hasselaar was hout-handelaar en scheepsbouwer in Haarlem. Haar zwager Adriaan de Jonghe was de lijfarts van Willem van Oranje en haar neef Pieter werkte als bode van de Prins. Toen de stad Haarlem in 1572 door de Spanjaarden werd belegerd koos Kenau de kant van de opstand. Ze leverde de verdedigers hout en hielp bij het herstellen van beschadigde stadsmuren.

Door de eeuwen heen is de rol van Kenau sterk overdreven. Ze stond niet aan het hoofd van een vrouwenleger en er is geen bewijs dat zij met sabel en spies de vijand van de muren sloeg. Het verhaal dat zij de hertog

van Alva de hoed van het hoofd schoot is spectaculair, maar Alva is bij de belegering niet betrokken geweest. Na de overgave van Haarlem mocht Kenau uit de stad vertrekken, terwijl de verdedigers de doodstraf kregen.

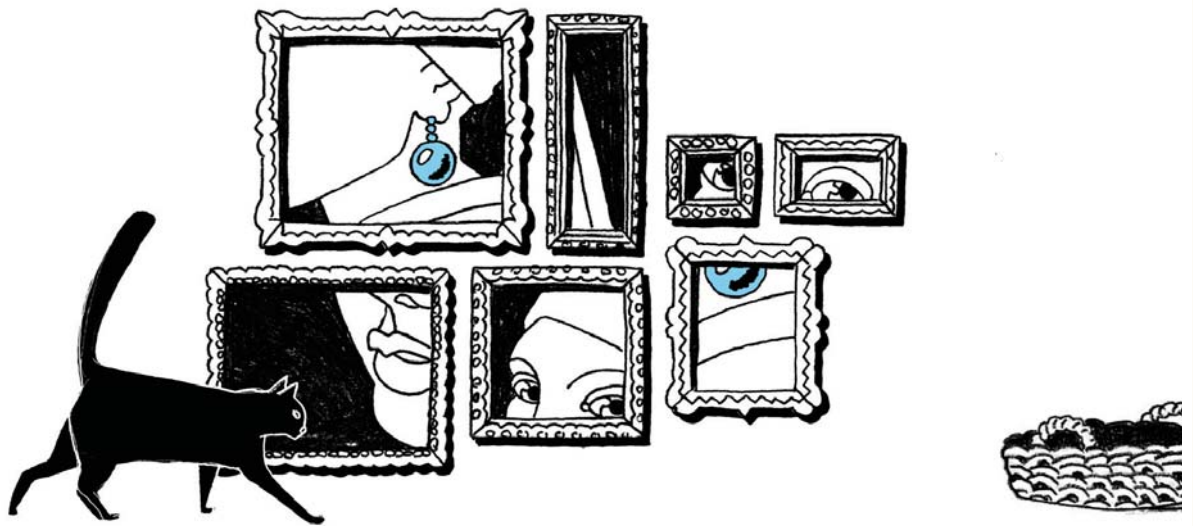
Toen Kenau jaren later een rekening voor het tijdens het beleg geleverde hout indiende kreeg zij nul op het rekest. In Haarlem was zij niet geliefd, wat deels kwam omdat zij de gewoonte had om bij meningsverschillen direct een rechtszaak aan te spannen. Een andere oorzaak was dat Kenau en haar drie dochters na hun huwelijken opvallend snel weduwen werden.

Haar dood is een raadsel. Zij vertrok in 1588 per schip naar Noorwegen om hout te kopen. Sindsdien is niets meer van haar vernomen. Volgens haar dochters was zij door piraten vermoord. Hun moeder was met de schipper en een knecht uitgevaren, wat voor een karveelschip een erg kleine bemanning is. Later bleek dat Kenau diep in de financiële problemen zat.

**JOHANNES
VERMEER**

Het meisje met de parel

Verhaal TON VAN REEN
Tekeningen BEN VAN BRUMMELEN

Johannes Vermeer werkt aan een portret van mevrouw Van Ruijven. Ze poseert in haar salon. Na zes weken is haar gezicht klaar.

‘Hoe lang werkt u nog aan het schilderij?’ vraagt mevrouw.

‘Een maand of vier,’ zegt Johannes. ‘Er moet nog iets bij. Een dienstbode die een brief komt brengen.’

Vader komt thuis met het schilderij en de ezel.
'Wie ben jij aan het tekenen?' vraagt vader.
'Mijn zus Maria,' zegt Lisa.
'Wat heeft ze in haar oor?'
'De oorhanger met de parel van grootmoeder.'
'Dat heb je knap gedaan,' zegt vader. 'Maria kijkt om en toch kijkt ze je recht aan.'

Maria wijst naar de tekening.
'Wie moet dat voorstellen?' vraagt ze.
'Dat ben jij,' zegt Lisa.
'Ben ik zo lelijk?'
'Ik vind jou op die tekening juist heel knap,'
zegt moeder.

‘Waarom juist een portret van mij?’ vraagt Maria.
‘Omdat je twaalf wordt en geen kind meer bent. En omdat ik van je hou.’

Maria geeft haar vader een zoen.

‘Krijg ik ook een zoen?’ vraagt Lisa.

‘Jij?’ lacht Maria. ‘Ik kus liever een kikker.’

‘Waar komen parels vandaan?’ vraagt Lisa.
‘Uit de zee bij India,’ zegt vader. ‘Ze groeien in
schelpen. Het is gevaarlijk om ze op te duiken.
Daarom zijn parels duur.’

Lisa helpt haar vader met opruimen. Van overgebleven restjes verf mag ze zelf wat schilderen. Tekenen met houtskool vindt ze ook leuk. Ze maakt graag portretten, net als haar vader.

Vader Vermeer tekent de schets van Lisa na.
'Maakt u ook zo'n grote parel in haar oor?' vraagt Lisa.
'Precies zo,' zegt vader. 'Ik schilder haar hoofddoek in ultramarijn.
Die mooie kleur wordt gemaakt van lapis lazuli, een blauwe steen.
Hij komt uit een mijn in Azië. Apotheker Leonard Kramer verkoopt
ze. Die stenen zijn duur, want werken in een mijn is gevaarlijk. Wil
jij voor mij een steen gaan halen bij Kramer?'

‘Je vader schildert jouw zus?’ vraagt Leonard Kramer verbaasd.
‘Hij kan beter het portret van een rijke koopman maken.’

‘Hij maakt het omdat ze twaalf wordt,’ zegt Lisa.

‘Ik snap het. Als zij mijn dochter was, zou ik ook trots zijn.’

Terwijl Lisa de steen tot poeder vermaalt, werkt haar vader aan het portret van Maria.

‘Maak haar niet te lief,’ zegt Lisa. ‘Ik ben de liefste. Niet zij.’

‘O,’ zegt vader verbaasd.

‘Omdat ze ouder is, speelt ze vaak de baas,’ zegt Lisa.

Na een half jaar heeft Johannes het portret van mevrouw Van Ruijven klaar. Ook het portret van Maria is af. De parel in haar oor schittert in het zonlicht.

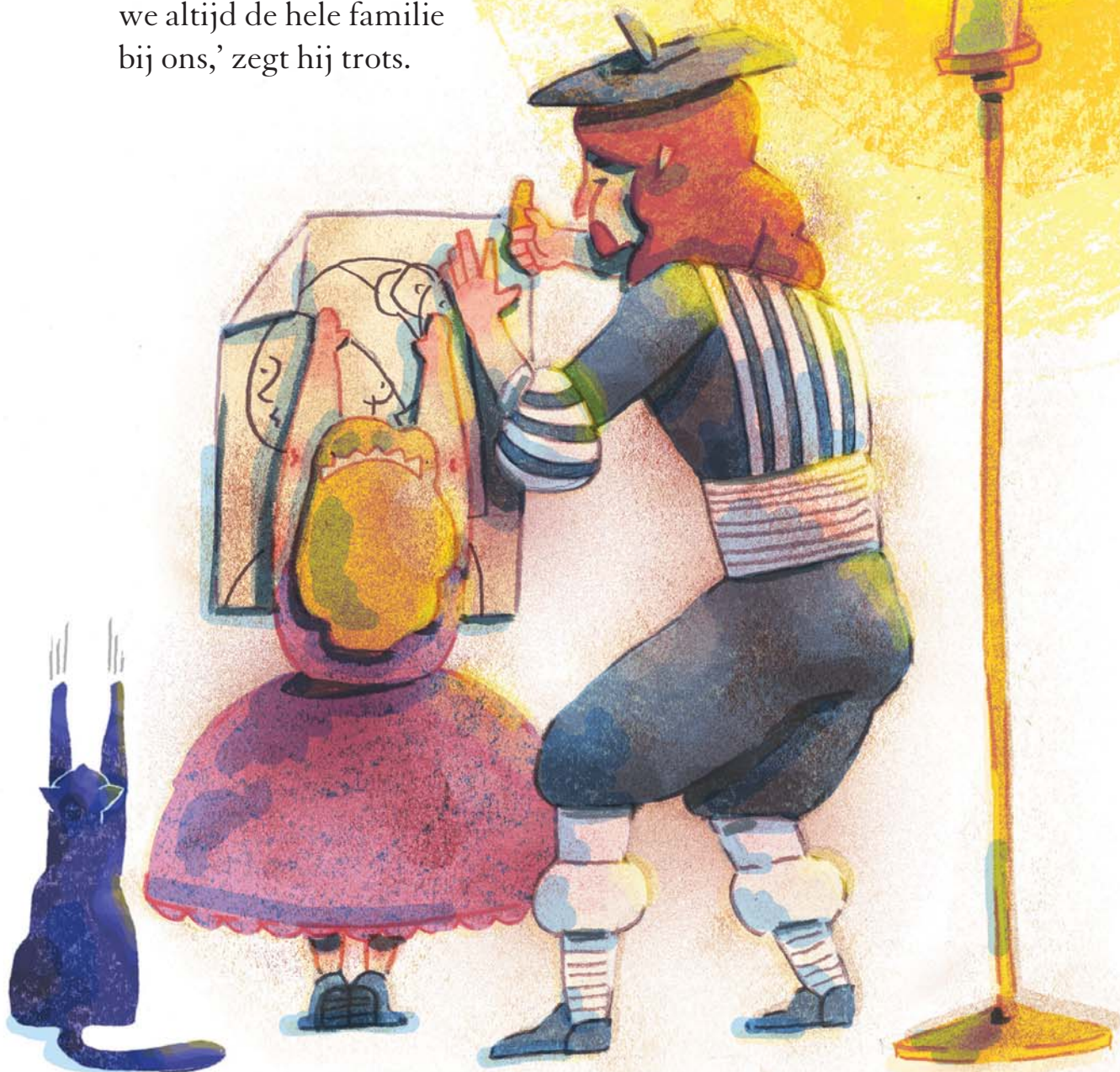
‘Ze is het werkelijk,’ zegt moeder. ‘Het lijkt net of ze je aankijkt, in welke hoek je ook staat. Die parel in haar oor lijkt ook heel echt.’

Terwijl haar vader de twee portretten schilderde,
heeft Lisa de hele familie getekend, allemaal in houtskool.
Grootmoeder, moeder, vader en alle kinderen.

Vader hangt de tekeningen op in de woonkamer.

‘Dankzij jou hebben we altijd de hele familie bij ons,’ zegt hij trots.

Vader, moeder, Maria en Lisa
kijken naar de twee schilderijen.

‘U hebt mevrouw Van Ruijven
veel knapper gemaakt dan ze is,’ zegt Maria.

‘Met portretten voor rijke mensen moet ik oppassen,’ zegt Johannes.

‘Als ik ze zou schilderen zoals ze werkelijk zijn, kopen ze het portret
niet. Ik maak ze altijd een beetje knapper en jonger.’

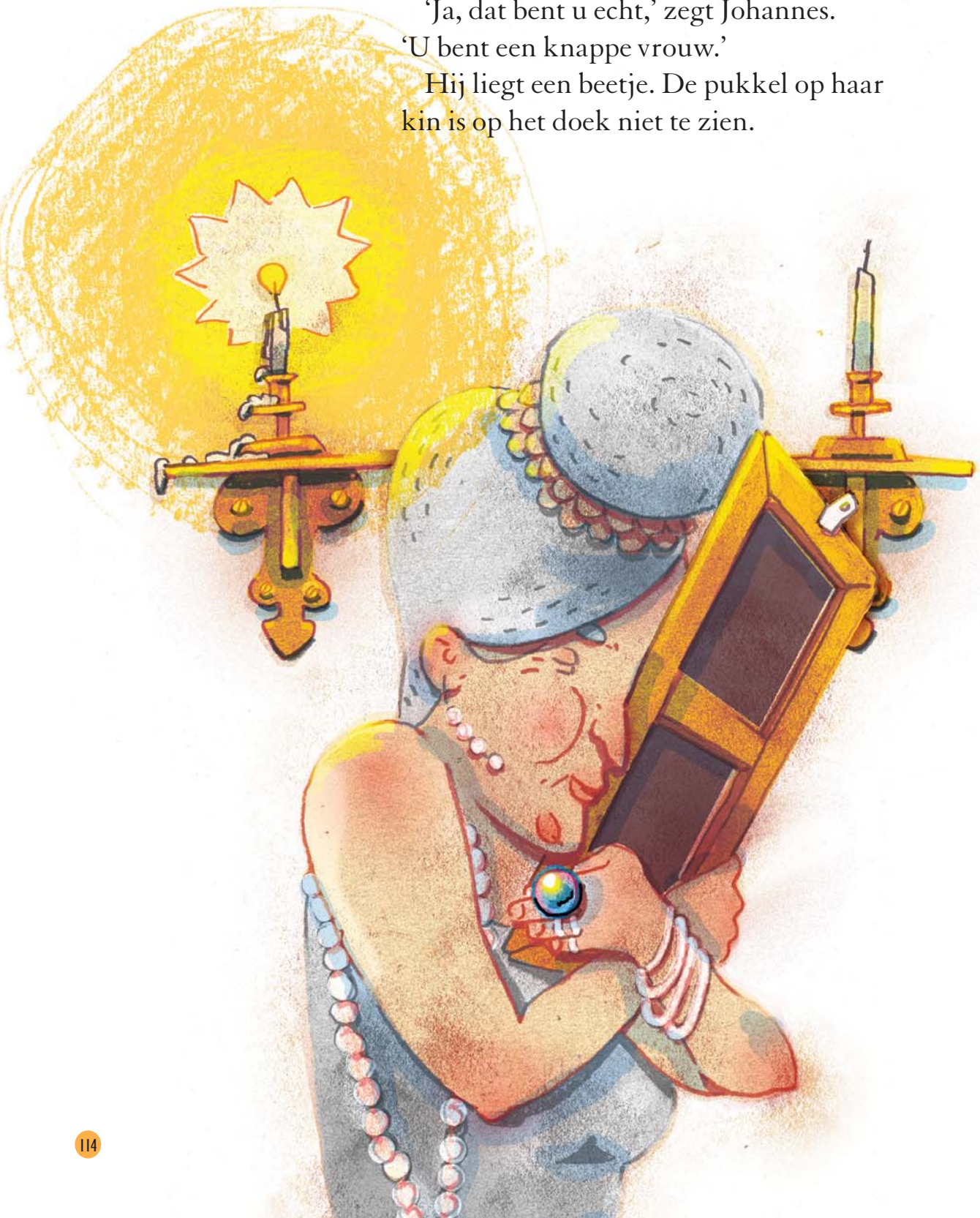

‘Ben ik dat echt?’ roept mevrouw Van Ruijven verrukt als ze haar portret ziet.

‘Ja, dat bent u echt,’ zegt Johannes.

‘U bent een knappe vrouw.’

Hij liegt een beetje. De pukkel op haar kin is op het doek niet te zien.

‘Dat schilderij is ook heel mooi,’ zegt mevrouw als ze het portret van Maria ziet. ‘Ik wil het graag kopen.’

‘Het is mijn dochter,’ aarzelt Johannes.

‘Ik geef er honderd florijnen voor,’ zegt mevrouw.

‘Omdat ze zo lief kijkt.’

Johannes denkt na. Honderd florijnen! Die heeft hij hard nodig. Nieuwe kwasten, nieuwe verf. En hij moet Leonard Kramer ook nog betalen.

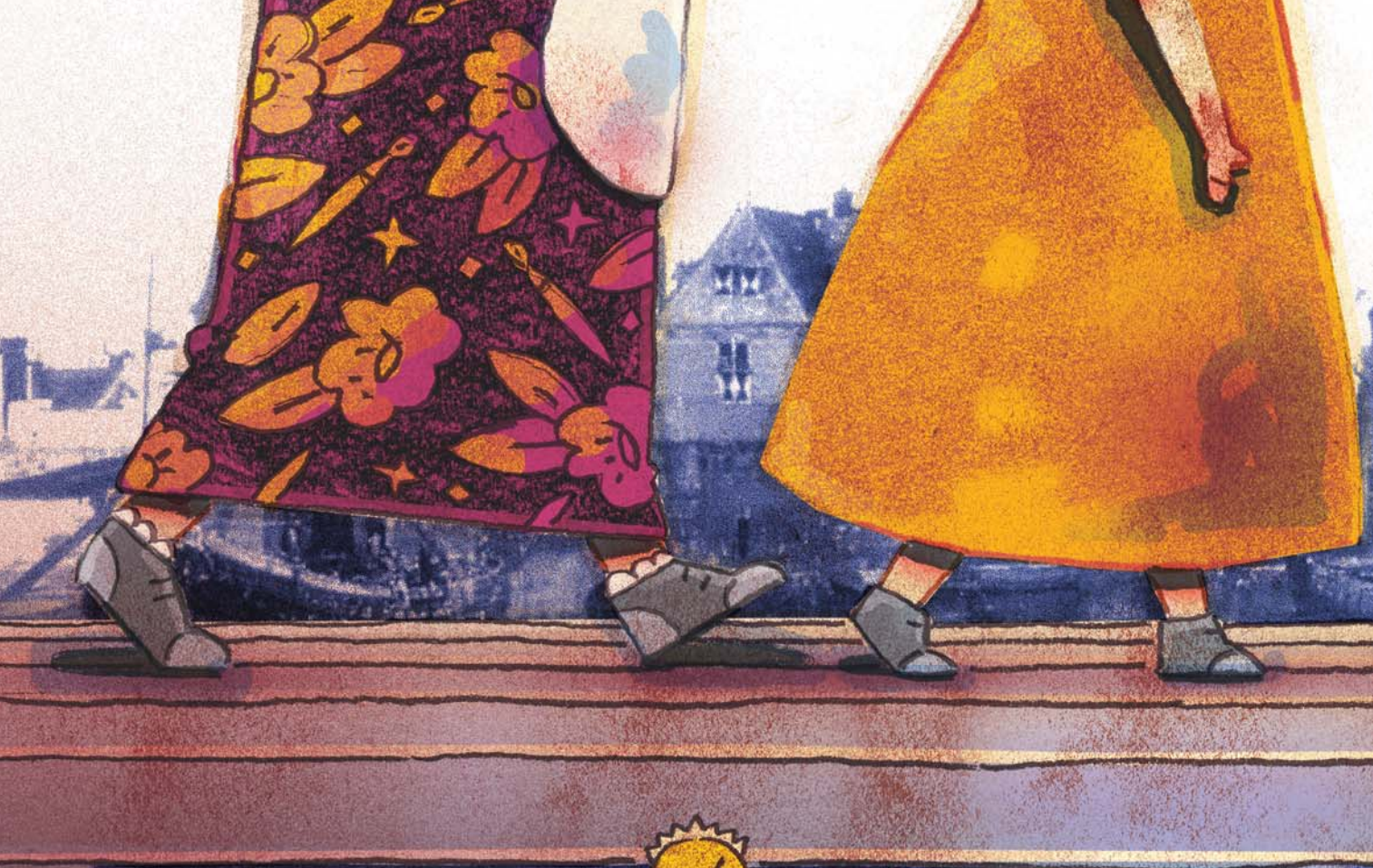
‘Ja, u kunt het kopen.’

Mevrouw Van Ruijven is blij.

Maria is niet blij.
‘Voortaan hang ik
te kijk bij mensen die
ik niet eens ken,’ zegt
ze een beetje boos als
mevrouw weg is.

‘We hebben nog het portret dat ik van jou heb gemaakt,’ zegt Lisa.
‘Op die tekening lijkt ik op een heks,’ zegt Maria.
‘Dat ben je soms toch ook!’

‘Kinderen,’ zegt vader, ‘een beetje lief zijn voor elkaar. Weet je wat? We hebben geld. Buiten schijnt de zon. We kunnen een wandeling gaan maken.’

‘En ijs eten?’ vraagt Lisa.

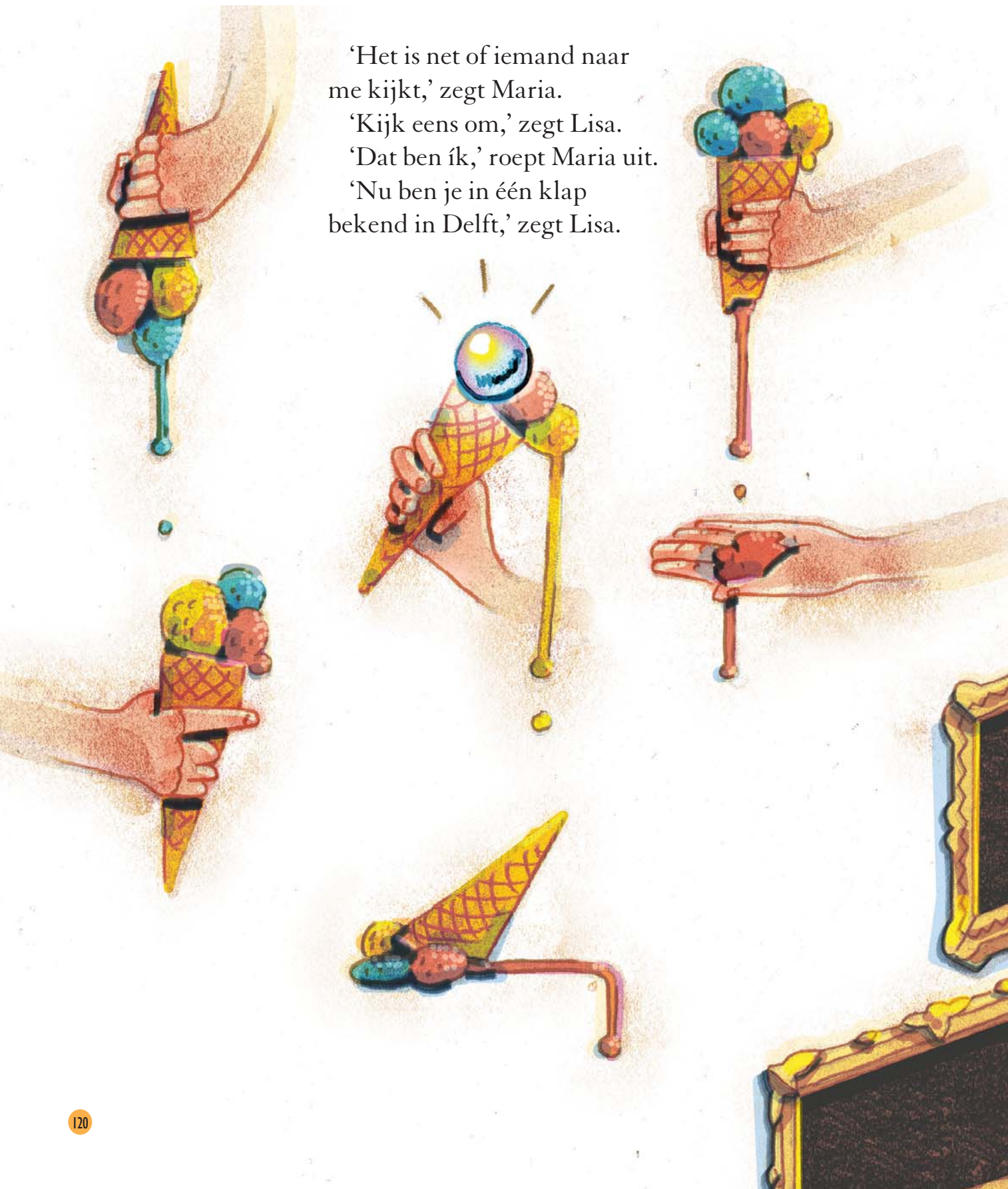
‘Voor één keertje dan,’ zegt vader.

‘Het is net of iemand naar
me kijkt,’ zegt Maria.

‘Kijk eens om,’ zegt Lisa.

‘Dat ben ik,’ roept Maria uit.

‘Nu ben je in één klap
bekend in Delft,’ zegt Lisa.

‘Hoe komt dat portret hier te hangen?’ vraagt vader aan ijsmaker Willem.

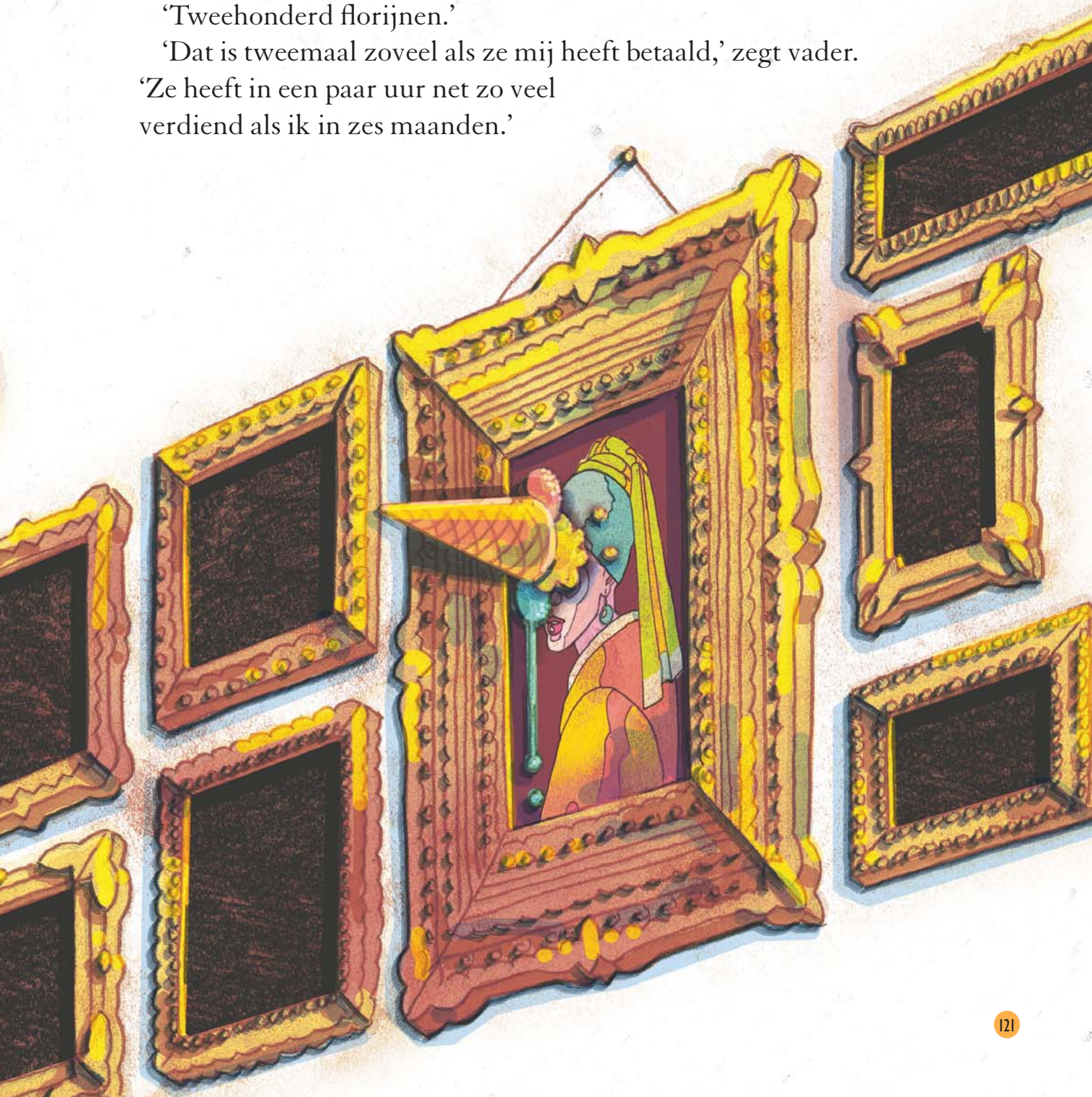
‘Ik heb het juist gekocht van mevrouw Van Ruijven,’ zegt Willem.
‘Die handelt in schilderijen.’

‘Wat heb je er voor betaald?’

‘Tweehonderd florijnen.’

‘Dat is tweemaal zoveel als ze mij heeft betaald,’ zegt vader.

‘Ze heeft in een paar uur net zo veel verdiend als ik in zes maanden.’

‘Ik vind het niet eerlijk,’ zegt Lisa.

‘Dit keer had mevrouw geluk,’ zegt vader. ‘Dat heeft ze niet altijd. Vijf van mijn schilderijen heeft ze nog altijd niet verkocht.’

‘Waarom niet?’

‘Niemand wil ze hebben. Ik had een vak moeten leren waarmee je de kost kunt verdienen.’

‘Nee,’ zegt moeder. ‘Je bent schilder en dat blijf je. Ik vind alles wat je maakt heel mooi.’

JOHANNES VERMEER
(1632 – 1675)

Johannes Vermeer werd in Delft geboren, als zoon van een herbergier. Over zijn opleiding is niets bekend, vermoedelijk is hij in Utrecht in de leer geweest. Zijn schoonmoeder was de dochter van een baksteen-fabrikant. Vermeer zou haar steun al snel nodig hebben, want zijn schilderijen werden maar moeizaam verkocht. Daarbij had hij een heel precieze stijl van schilderen, die veel tijd vroeg zodat hij maar weinig produceerde.

Vermeer had elf kinderen en algemeen wordt aangenomen dat op het schilderij *Het Meisje met de Parel* een van zijn dochters is afgebeeld. Voor twee andere schilderijen, *De Geograaf* en *De Astronoom*, stond volgens kenners Antoni van Leeuwenhoek model, die ook in Delft woonde.

In het rampjaar 1672 verloor de schoonmoeder van Vermeer haar inkomsten toen haar land onder water werd gezet. Toen vervolgens de kunstmarkt instortte werd het Vermeer te veel. Hij kon zijn gezin niet meer onderhouden, kreeg opeens hoge koorts en stierf twee dagen later. Pas twee eeuwen na zijn dood kwam de erkenning. In Frankrijk verscheen een boek van criticus Théophile Bürger, die hem een groot schilder vond.

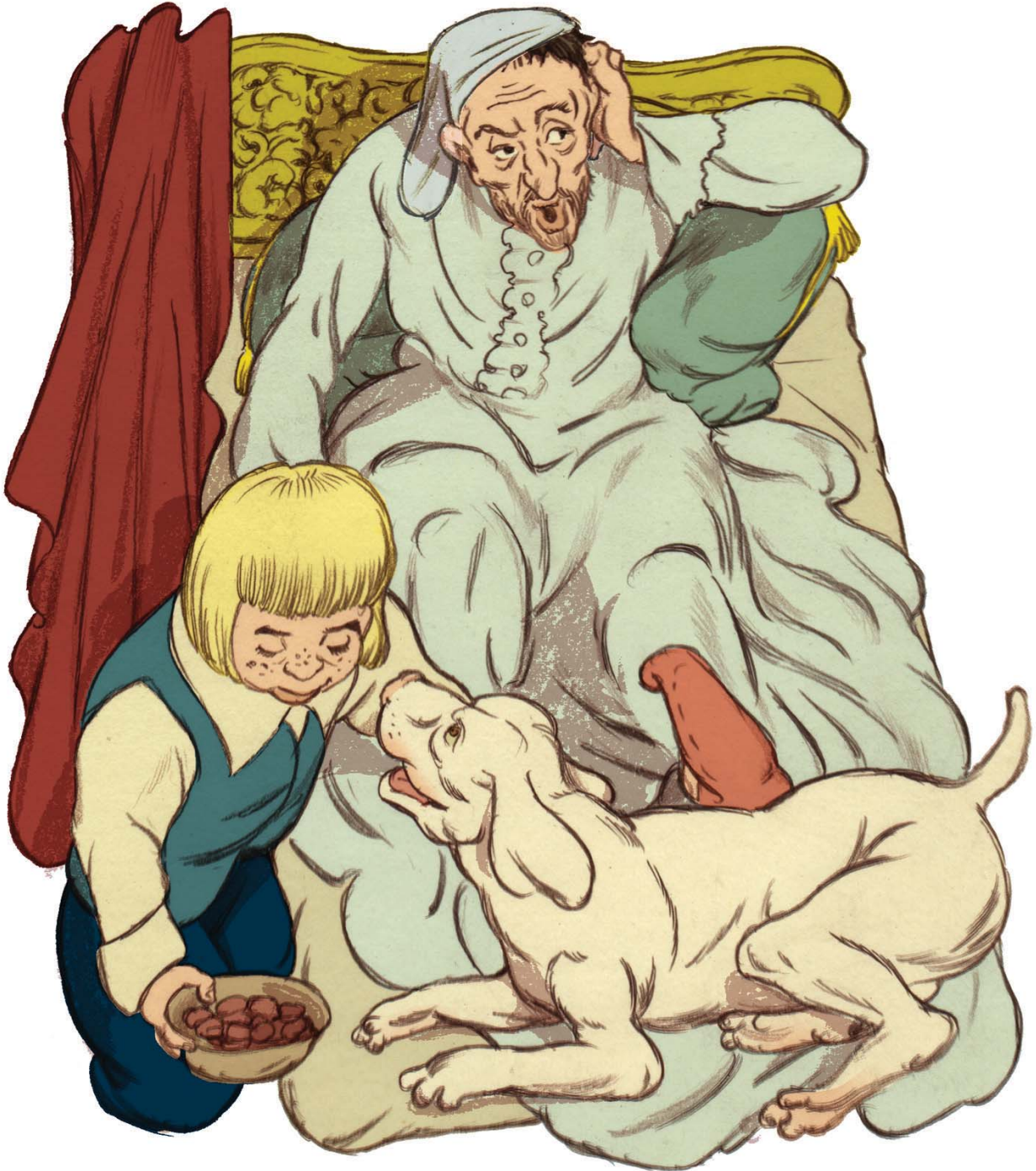
**WILLEM
VAN ORANJE**

**Het hondje
van de prins**

Verhaal AGAVE KRUIJSSEN
Tekeningen TYPEX

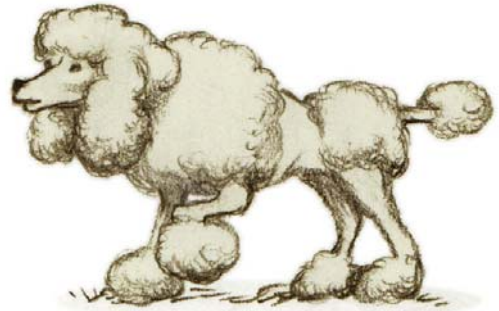
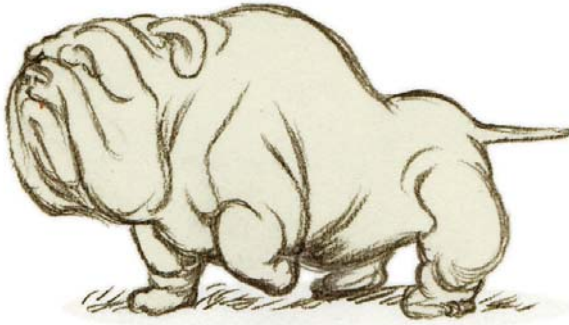
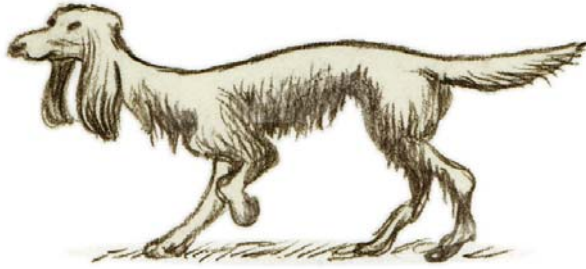
Just is page aan het Prinsenhof. Hij zorgt voor het hondje van prins Willem van Oranje.

Het hondje heet Pompei en hij is wit als marmer.

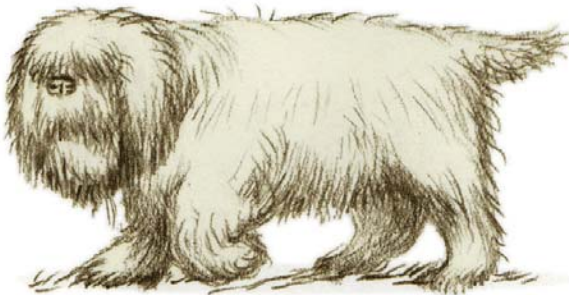
‘Pompei heeft een gouden neus,’ zegt de prins tegen zijn vrienden.
‘Een eend ruikt hij op zes mijl afstand.’ Just weet
dat dat niet waar is.

Zijn vrienden beginnen verhalen over hun eigen honden. En over de hond van hun broer, of van hun neef. Allemaal fan-tas-tische jachthonden.

Dan zegt de prins: 'Mijn Pompei is zo dapper dat hij zelfs meegaat als ik ten strijde trek.'

Dat kunnen zijn vrienden niet geloven.

'Is hij dan niet bang?' vraagt een van hen.

'Wordt hij dan niet zenuwachtig?' vraagt een tweede.

'Dan gaat hij toch zeker piepen?' vraagt een derde.

'Welnee,' zegt de prins, 'Pompei is moedig genoeg. Ik zal het bewijzen.'

Als het hondje kwispelt, aait Just hem over zijn kop.

Willem van Oranje is een prins en een prins doet wat hij belooft.
'Pompei gaat mee,' zegt hij de volgende dag, 'en jij ook, Just.'

Het is oorlog. Nederland is in opstand tegen de Spaanse koning.
Duizenden ruiters en soldaten trekken door het land. Prins Willem is
de aanvoerder. Dat zie je aan zijn dure harnas en zijn witte paard.
En hij heeft een oranje tent met oranje-wit-blauwe wimpels.
Het ziet er allemaal fan-tas-tisch uit.

De vijand vlucht voor hem uit. 'Ha!' roept een kapitein. 'Ze zijn
bang!'

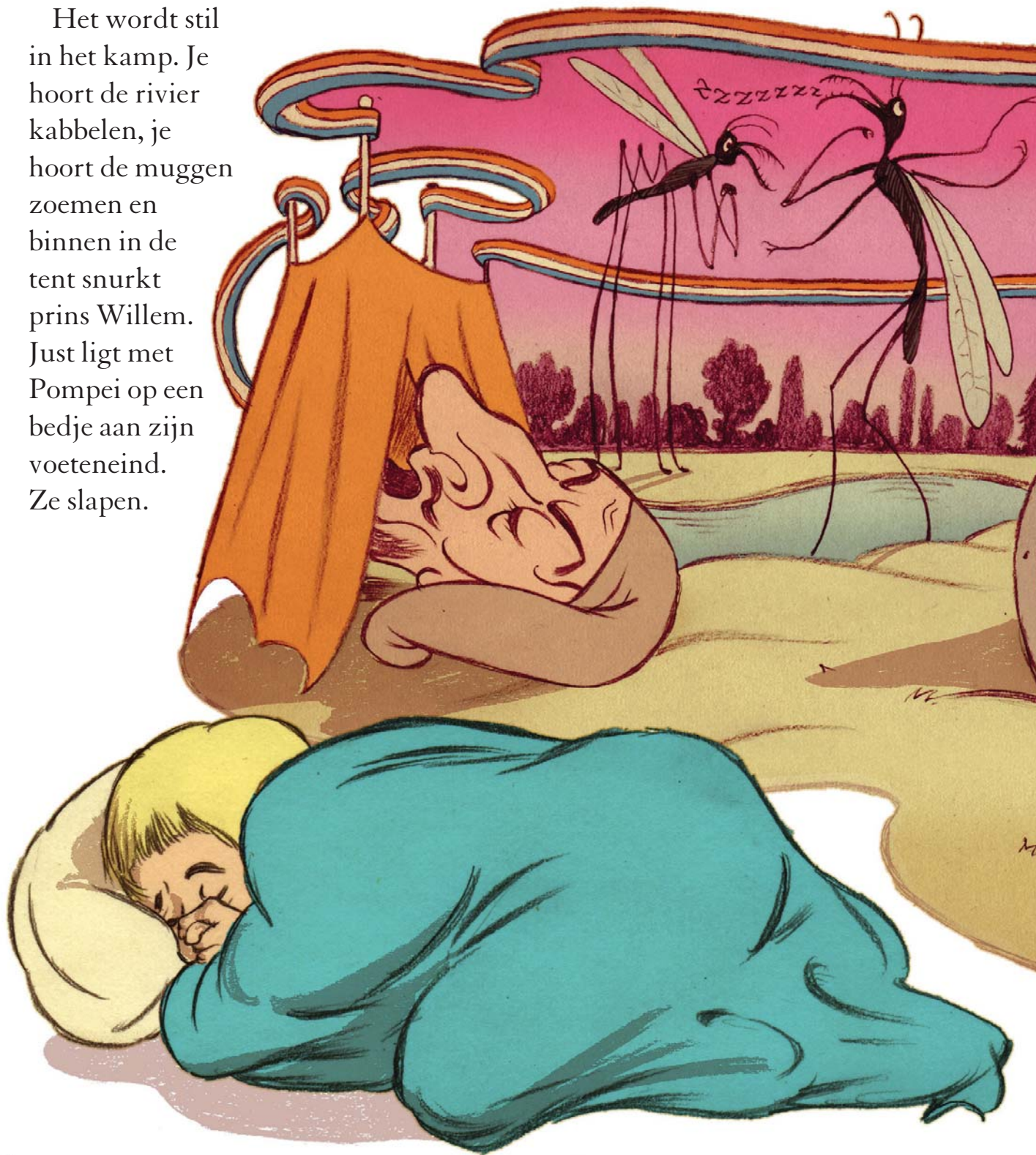

Pompei is ook bang en Just niet minder. Ze zitten samen in een huifkar en ze hobbelen over de weg, de hele dag lang.

Die avond is Just zo moe dat hij zijn ogen niet open kan houden.
De prins en zijn kapiteins zitten te eten voor de tent.
Het is warm en ze drinken de ene beker wijn na de andere.
Eindelijk gaan ze naar bed, ieder in hun eigen tent.

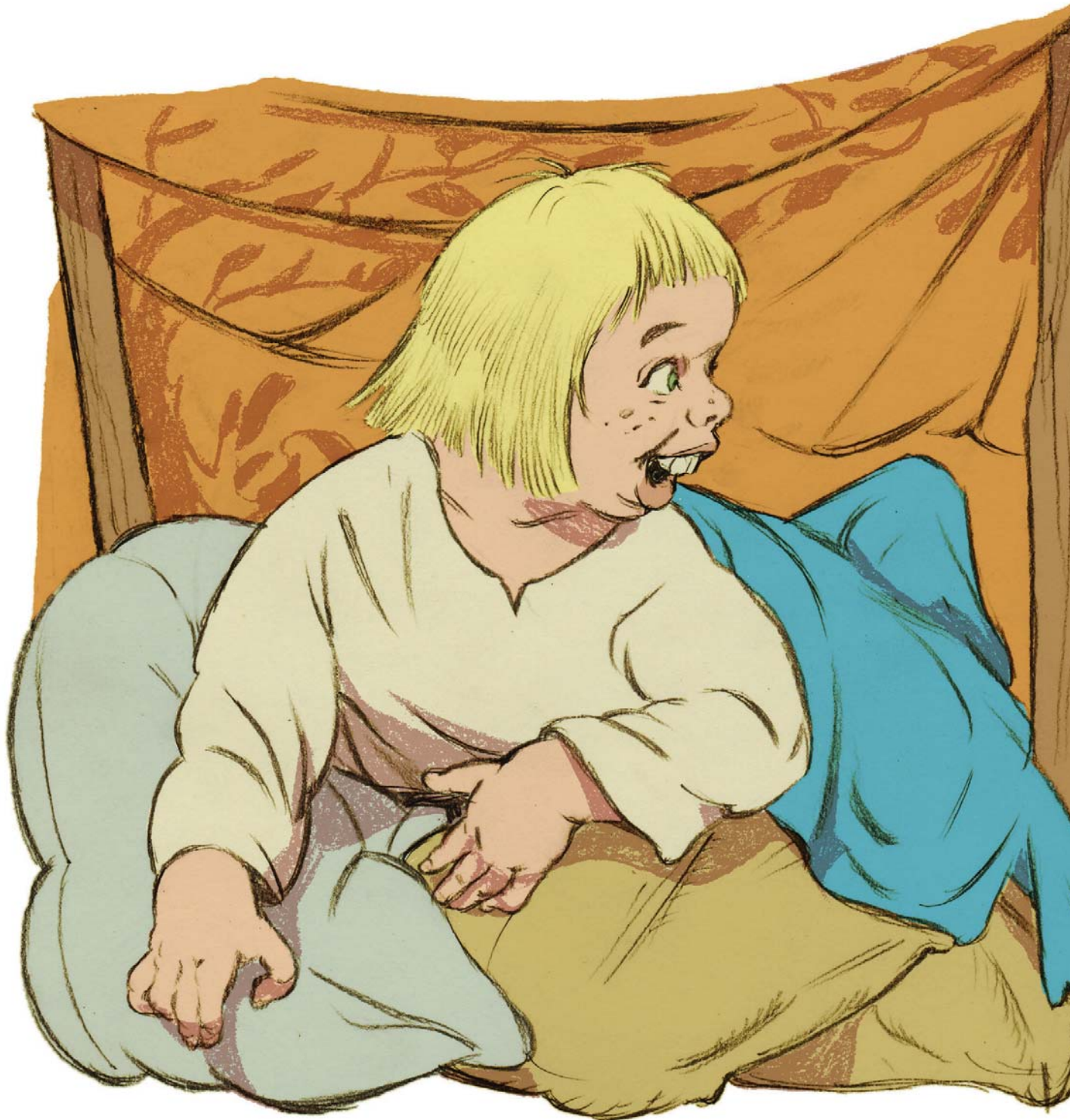

Het wordt stil
in het kamp. Je
hoort de rivier
kabbelen, je
hoort de muggen
zoemen en
binnen in de
tent snurkt
prins Willem.
Just ligt met
Pompei op een
bedje aan zijn
voeteneind.
Ze slapen.

Just droomt. Hij droomt dat Pompei wegloopt.
Hoe hard Just hem ook roept, hij luistert niet.
Met bonzend hart schrikt Just wakker. Pompei is weg!

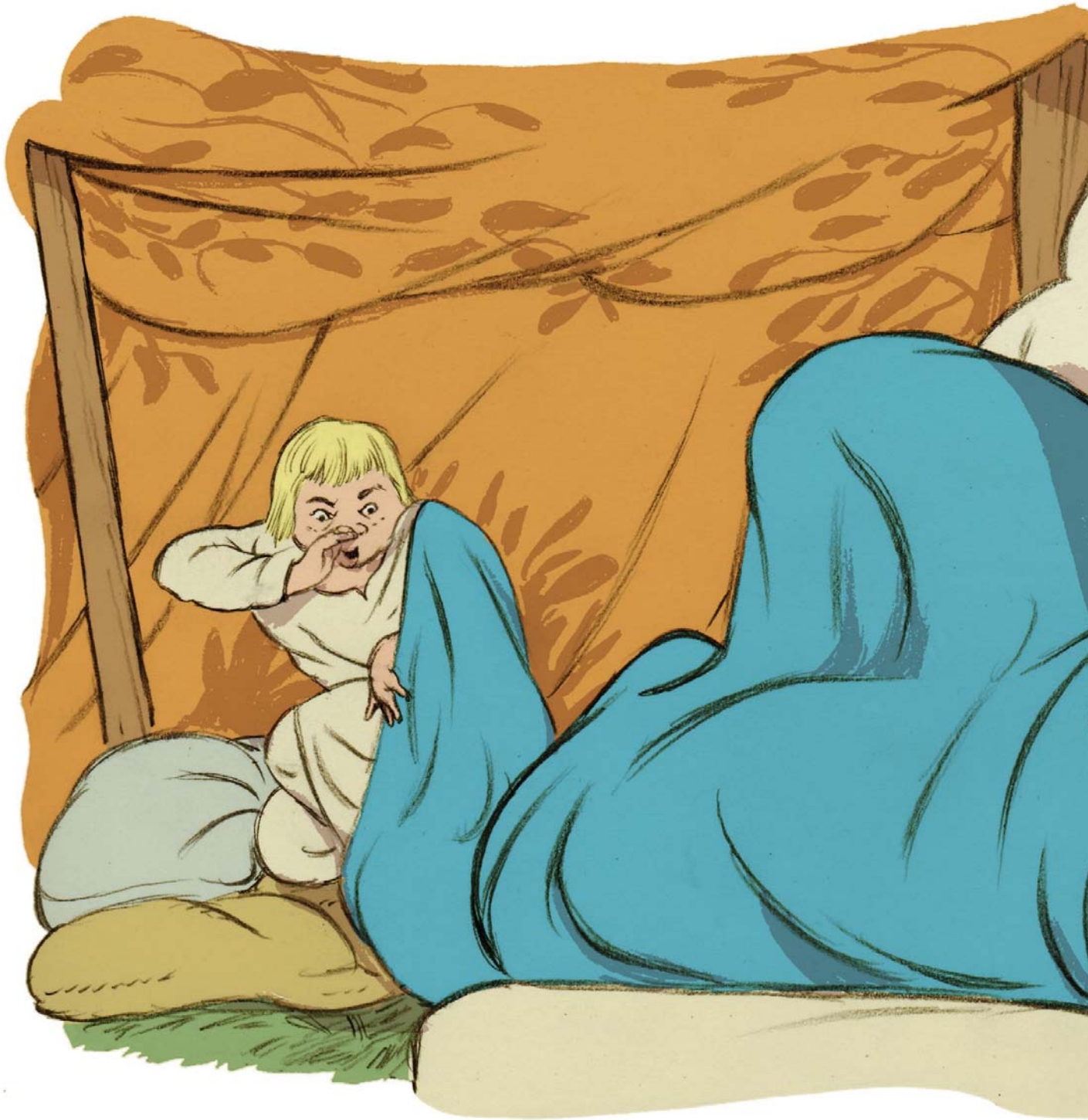

Dan ziet hij hem. Pompei krabt aan het bed van de prins.
'Niet doen,' fluistert Just. 'Straks wordt hij wakker.'
Maar de prins draait zich om en snurkt rustig verder.

Pompei springt op de lakens, tegen de schouder van de prins.
'Hou op!' zegt Just zachtjes. Prins Willem moppert in zijn slaap.
Straks wordt hij kwaad en dan zijn de rapen gaar!

Pompei luistert niet. Hij blijft maar doorgaan. Het lijkt wel of er iets aan de hand is. Hij rent naar de voorhang van de tent en blaft.
'Pompei!' zegt Just streng.

Dan springt Pompei op het bed van de prins en hij likt zijn gezicht. Hij lebert zijn neus en zijn wangen en zijn baard helemaal af. De prins komt proestend overeind. ‘Wat is dit?’ roept hij. ‘Wat is er aan de hand?’

Pompei wacht heel stil, draait zijn kop en spitst zijn oren.
Nu hoort Just het ook. Buiten knapt er een takje.
'Er is iemand,' zegt hij. 'Er sluipt iemand om de tent.'

De prins schiet zijn bed uit en grijpt zijn zwaard.

‘Alarm!’ roept hij. ‘Alarm!’ Trompetters blazen de trompet. Soldaten schreeuwen, mannen grijpen naar hun wapens en de kapiteins rennen hun tenten uit. Er klinken schoten! Op slag is iedereen wakker.

‘Vijand in het kamp!’ brult een van de kapiteins. ‘Bescherm de prins! Dit is een aanslag!’

Het hele kamp is in rep en roer.

Just verstopt zich in een hoekje van de tent met Pompei stevig tegen zich aan. Het hondje piept. Hij is net zo bang als Just. Buiten klinkt het geluid van ijzer op ijzer, zwaard op zwaard, hellebaard tegen hellebaard. Mannen schreeuwen, ze brullen het uit. Iedereen vecht voor zijn leven.

Na een hele poos wordt het rustiger. Paardenhoeven roffelen nog in de verte, maar er klinken geen schoten meer.

Voorzichtig komt Just met Pompei uit zijn hoekje en hij doet de voorhang opzij. De zon komt net op en de hemel kleurt oranje.

Daar staat de prins tussen de soldaten en de kapiteins.
Het is een puinhoop. Overal liggen tenten en omgeval-
len wagens. Paarden draven los door het kamp. Maar de vijand is
verdreven.

Dan kijkt de prins om. 'Daar is Pompei,' roept hij. 'Pompei heeft mij gered!' Het hondje kwispelt en loopt voorzichtig naar de prins.

‘Hoe kan ik hem belonen?’ vraagt de prins. ‘Wat lust hij graag? Kippenlevertjes?’

‘Kippenlevertjes en worst,’ zegt Just.

‘Dan krijgt hij kippenlevertjes en worst,’ zegt de prins, ‘zoveel hij wil. En een zilveren halsband krijgt hij ook. Dan ziet hij er fan-tas-tisch uit!’ Pompei kwispelt een beetje en kijkt omhoog.

'Ik denk,' zegt Just, 'dat hij liever heeft dat u hem aait.'

'Dat ik hem aai,' zegt de prins.

'Gewoon over zijn kop,' zegt Just.

'En dat u iets tegen hem zegt. Hij verstaat alles.'

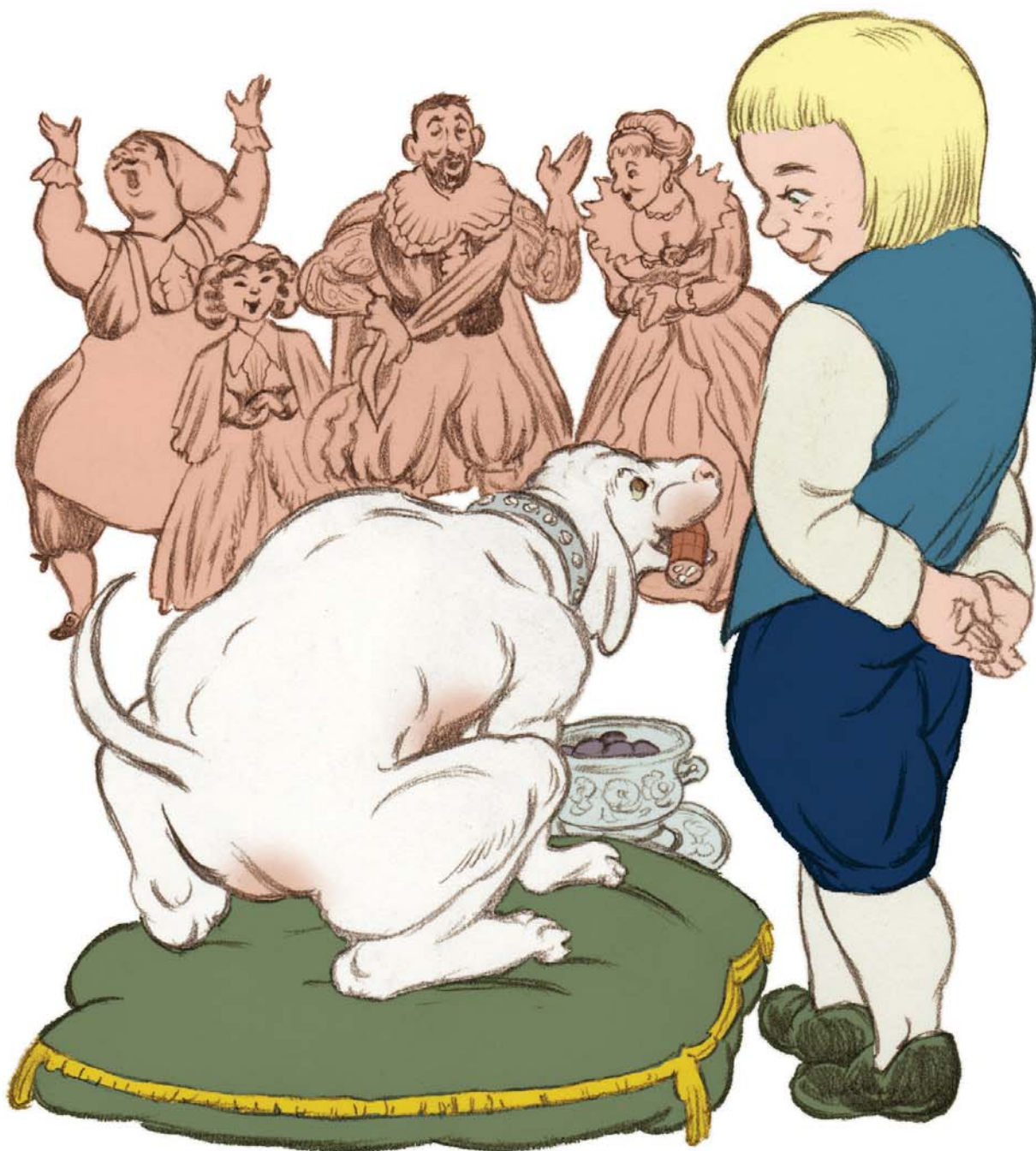
De prins knikt. 'En dat ik iets tegen hem zeg.'

Dan hurkt de prins naast zijn hondje en hij aait hem over zijn kop.
Pompei kwispelt met heel zijn lijf. 'Je bent lief,' zegt de prins.
'Lief en dapper.'
'Pompei is de trouwste hond die er is,' zegt Just.

Prins Willem knikt. 'Pompei, je mag altijd bij me blijven.
Waar ik ook ga, waar ik ook sta, Pompei is erbij!
Dat maakt Pompei pas echt blij. Hij blaft en kwispelt tegelijk.
'Leve Pompei!' roept iedereen. 'Lang leve de prins!
En Just? Just vindt dit pas echt fan-tas-tisch!

WILLEM VAN ORANJE
(1533 – 1584)

Willem van Oranje werd in 1533 geboren in het Duitse Dillenburg. Toen hij elf jaar was erfde hij het Franse prinsdom Orange. Prins Willem werd door keizer Karel de Vijfde naar zijn paleis in Brussel gehaald, waar hij een katholieke opvoeding kreeg. In Brussel maakte hij kennis met prins Filips, de zoon van Karel de Vijfde.

Karel de Vijfde was keizer van Spanje, Duitsland en de Nederlanden, waarmee ongeveer het huidige Nederland en België bedoeld werd. Prins Willem werd al snel een van de belangrijkste

edelen van dit rijk. Hij was 22 toen hij stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht werd. Nadat Karel de Vijfde in 1555 was teruggetreden, werd zijn zoon Filips koning van Spanje en van de Nederlanden.

Willem van Oranje was voorstander van religieuze verdraagzaamheid, maar koning Filips eiste dat protestanten vervolgd zouden worden. Dit meningsverschil leidde tot een opstand. Die leek te mislukken tot de rebellen, die zich Geuzen noemden, op 1 april 1572 Den Briel in handen kregen. Hierna sloten steeds meer steden zich bij Prins Willem aan en liep de opstand uit op een oorlog.

In 1580 zette koning Filips een beloning op Willems hoofd: wie hem zou doden kreeg 25.000 escudo's en een adellijke titel. In 1582 schoot de Fransman Jean Jaureguy prins Willem in zijn nek, maar die overleefde de aanslag. Twee jaar later had hij minder geluk en werd hij in Delft door Balthazar Gerards alsnog doodgeschoten.

